

Universitat Autònoma
de Barcelona

Facultat de Dret

LA REGULACIÓ JURÍDICA DEL DRET DE VAGA: DEL FRANQUISME A LA DEMOCRÀCIA

*UNA MIRADA HISTÒRICA A LA CONFLICTIVITAT
LABORAL A Cerdanyola del Vallès entre
els anys 1960 i 1975*

Marc Mesa Izquierdo

Treball de Fi de Grau

Doble Grau en Dret i Relacions Laborals

Tutora: Laura Casas Díaz

22 de maig de 2020

RESUM/ABSTRACT

L'objectiu del present treball és l'estudi de la regulació jurídica del dret de vaga durant el franquisme, les seves manifestacions i la seva evolució durant aquesta etapa històrica. També, permetre conèixer com es van desenvolupar aquestes en una ciutat concreta, Cerdanyola del Vallès, durant els anys de major conflictivitat laboral i política, els anys 60 i 70 fins l'arribada de la democràcia. No es pot considerar la dictadura franquista com un fenomen homogeni ja que aquesta va travessar nombrosos canvis tant a nivell ideològic, econòmic, social o en el seu paper a nivell internacional. La primera etapa, l'autàrquica, va estar caracteritzada per la concepció de la vaga com a un supòsit de delictes de sedició, un moviment obrer poc organitzat i altament reprimat i el monopoli estatal de la producció de normes laborals. A la segona, la tecnòcrata, l'Estat Franquista es va trobar obligat a obrir la seva economia a l'exterior i modernitzar i flexibilitzar les relacions laborals a partir de la introducció de la negociació col·lectiva entre empresaris i treballadors. A més a més, va haver-hi un relaxament en el tractament penal de les vagues i el moviment obrer va recuperar la seva capacitat organitzativa entorn de les CCOO, combinant reivindicacions laborals amb d'altres polítiques contra la dictadura.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. ANTECEDENTS HISTÒRICS	5
3. ETAPA AUTÀRQUICA (1936-1959)	8
3.1 Fonamentació ideològica de la prohibició del dret de vaga: Nacional- sindicalisme y sindicalisme vertical	8
3.1.1 El sindicat vertical com organització opressora dels drets laborals	11
3.2 Regulació jurídica del dret de vaga.....	12
4. ETAPA TECNÒCRATA (1959-1975)	13
4.1 Nou marc de regulació de les relacions laborals: la negociació col·lectiva	14
4.2 Moviment obrer i conflictivitat laboral durant la segona etapa.....	17
4.2.1 Les CCOO.....	21
4.3 La regulació jurídica de la vaga.....	22
5. EL PERÍODE PRECONSTITUCIONAL (1976-1978)	25
6. L'EXEMPLE DE Cerdanyola del Vallès: CONFLICTIVITAT LABORAL ENTRE ELS ANYS 1960-1975	28
6.1 Context demogràfic, econòmic i social de la Cerdanyola dels anys 1960-1975	28
6.2 La conflictivitat laboral entre els anys 1960 i 1970	34
6.3 La conflictivitat laboral entre els anys 1970 i 1975	35
7. CONCLUSIONS	44
8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	46

1. INTRODUCCIÓ

La vaga, en el seu sentit més literal, es podria considerar com la simple cessació en el treball¹. Tot i així, la vaga laboral ha suposat històricament el major instrument per part dels treballadors, ja sigui agrupats en organitzacions sindicals o no, per tal de defensar els seus interessos col·lectius vers el capital o els poders públics i reivindicar, en definitiva, unes millors condicions de vida per al conjunt de la classe obrera.

Al llarg de la història, els conflictes col·lectius i en particular la vaga, han estat regulats legalment de forma molt diversa d'acord amb la realitat econòmica i laboral de cada Estat, des de la concepció d'aquesta com a un delictes castigat penalment o administrativament, fins al reconeixement com a un dret del treballador dotat de mecanismes de protecció que permetin la lliure manifestació d'aquest. L'Estat Espanyol, com veurem més endavant, no ha estat una excepció en aquesta evolució de la regulació jurídica del dret de vaga. Dins del període històric que ens até en aquest estudi (1936-1978), la pròpia figura jurídica va patir una destacada evolució en el seu tractament des de la consideració com a un supòsit de delictes de sedició o "lesa patria" durant el primer franquisme, fins al reconeixement com a dret fonamental recollit a l'article 28.2 de la CE amb l'arribada de la democràcia.

A banda de la regulació jurídica del dret de vaga, en el present treball també podrem observar l'evolució de la conflictivitat laboral durant les diferents etapes històriques del règim franquista, tant pel que fa al nombre de conflictes com a les causes que els van desencadenar, fent una plasmació pràctica de les vagues i les mobilitzacions obreres al municipi de Cerdanyola del Vallès durant els anys 60 i 70, fins l'arribada de la democràcia.

He triat aquest tema ja que sempre he estat interessat per les lluites de la classe obrera durant la història i en especial, en el context de la dictadura franquista, on els treballadors van ésser capaços de organitzar-se de forma clandestina per tal de reivindicar els seus drets i llibertats. Tota la meua vida he escoltat com la meua família, emigrant andalusa, narrava diferents episodis de mobilitzacions obreres que van succeir a Cerdanyola durant el franquisme, concretament el meu avi, que va ésser sindicalista de CCOO durant tota la etapa investigada en el treball. D'aquesta manera, i també per satisfacció personal, volia aprofundir més en com es van desenvolupar aquests conflictes al meu municipi, les seves causes i tot el context que les envoltava.

¹ Primera accepció del concepte "vaga", recollit al Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans.

2. ANTECEDENTS HISTÒRICS

L'origen del moviment obrer, es podria emmarcar a l'Anglaterra de principis del s.XX, arrel de la Revolució Industrial. Les seves primeres accions col·lectives van anar encaminades justament a destruir el capitalisme industrial que s'estava forjant, el qual posava en perill el sistema artesanal i gremial imperant fins llavors amb la introducció de noves màquines i treballadors poc qualificats que produïen amb unes condicions laborals molt pitjors que els propis artesans.² Més tard, van començar a sorgir els sindicats d'ofici arreu d'Europa i finalment, el tipus de sindicat més extens a l'actualitat, els sindicats unitaris de classe.

Aquesta organització i conscienciació de la classe obrera, va fer possible, entre d'altres la realització de la vaga com a mètode de pressió contra els patrons i el gran capital per tal de millorar les seves condicions laborals i retributives. Amb el naixement de l'Estat Liberal a partir de la Revolució Industrial, a causa de la gran desregulació que patien les relacions laborals i la inexistència de drets dels treballadors, la vaga va ésser concebuda com a un delictes de forma generalitzada, que anava contra el lliure mercat.

Més concretament a l'Estat Espanyol, es trobava penada a través de l'article 556³ del Codi Penal de 1870⁴ i no va ésser fins la Ley de Huelgas y Coligaciones⁵ de l'any 1909 on aquesta es va despenalitzar. Aquesta llei, autoritzava als obrers i patrons a associar-se y a realitzar vagues i tancaments, respectivament: *“Tanto los patronos como los obreros, pueden coligarse, declararse en huelga y acordar el paro para los efectos de sus respectivos intereses, sin perjuicio de los derechos que dimanen de los contratos que hayan celebrado”*(art.1). Tot i així, la vaga encara estava molt lluny de poder-se considerar un

² Aquest moviment s'anomenà Ludisme i suposà la primera reacció de la classe obrera front el nou sistema econòmic que s'estava construint a partir de la Revolució Industrial. L'acció més reconeguda fou la destrucció de les màquines de les noves fàbriques. Tot i així, la motivació d'aquestes reivindicacions no va ésser anar contra el progrés tecnològic, sinó contra els nous patrons industrials, que contractaven als treballadors amb uns sous molt més baixos, fet que va provocar que molts artesans es quedessin desocupats i forçats a integrar-se en aquest nou capitalisme, que atorgava a la classe treballadora unes condicions de treball i de vida molt més precàries.

³ Art. 556 CP 1870: “Los que se coligaren con el fin de encarecer ó abaratar abusivamente el precio del trabajo ó regular sus condiciones serán castigados, siem pre que la coligación hubiere comenzado á ejecutarse , con la pena de arresto mayor. Esta pena se impondrá en su grado máximo á los jefes y prom ovedores de la coligación y á los que para asegurar su éxito em plearen violencias ó amenazas, á no ser que por ellas merecieren mayor pena.”

⁴ Código Penal de 1870. *Gaceta de Madrid*. Nº 15. Pág. 9. 31 de agosto de 1870

⁵ Ley de Huelgas y Coligaciones. *Gaceta de Madrid*. Nº187. 28 de abril de 1909

dret del treballador, ja que sotmetia el desenvolupament d'aquesta als pactes individuals i no comptava amb cap tipus de mecanisme de protecció. (“*sin perjuicio de los derechos que dimanen de los contratos que hayan celebrado*”) Per tant, el patró tenia la potestat de rescindir el contracte laboral en qualsevol moment, si un treballador s'adheria a una vaga.

Encara vigent la norma, no podem repassar els antecedents històrics del dret a vaga i els conflictes col·lectius sense mencionar la vaga de la Canadenca, l'any 1919. La vaga es va produir pels treballadors, organitzats entorn del sindicat anarquista CNT sobre una important empresa elèctrica de capital canadenc, la “Barcelona Traction, Light and Power Company” a la qual es van sumar tots els obrers del sector elèctric en resposta de l'acomiadament injustificat de vuit treballadors afiliats a la CNT. L'aturada dels serveis d'aquest sector estratègic va suposar la paralització gairebé total de la ciutat de Barcelona i el Govern central va declarar l'Estat d'Alarma. Després de 44 dies de vaga i de la negociació amb els vaguistes, el Govern va decretar la jornada màxima de 8 hores, la readmissió dels vaguistes i la posada en llibertat dels presos involucrats en el conflicte⁶. A més a més, va suposar un triomf històric del moviment obrer tant català com espanyol a l'aconseguir la reivindicació històrica de la jornada laboral màxima de vuit hores i demostrar el poder de l'acció col·lectiva com classe treballadora.

A l'any 1923, després d'un cop d'estat militar per part del General Miguel Primo de Rivera, es va instaurar una dictadura. Aquest nou règim autoritari va estar influït de forma notòria per la Itàlia feixista de Mussolini. En l'aspecte laboral, es va adoptar per un sistema corporativista on es va intentar aglutinar treballadors i patrons en una mateixa organització, la Organización Nacional Corporativa com a mètode de resolució dels conflictes laborals, negant d'aquesta manera l'existència de la lluita de classes i la possibilitat de la auto-organització obrera. Conseqüentment, el règim va tipificar com a delictes de sedició tant les vagues com les aturades patronals, a l'article 290⁷ del Codi Penal de 1928⁸. Com podrem veure més endavant, tant el tractament jurídic de la vaga, com aquesta concepció corporativista i harmonista de les relacions laborals, es tornarà a repetir durant la primera etapa del franquisme.

⁶ BENGOCHEA, M. (2018). La vaga de la Canadenca i el locaut patronal. *Arraona: revista d'història*.

⁷ Art. 290 CP 1928: “Se considerarán así mismo delitos de sedición las coligaciones de patronos que tengan por objeto paralizar el trabajo, y las huelgas de obreros (...)”

⁸ Real Decreto Ley 1596, Código Penal de 1928. *Gaceta de Madrid*. N°257. 13 de septiembre de 1928

Després, amb l'arribada de la II República i l'aprovació de nombroses lleis de caràcter social, finalment es va reconèixer la vaga com a un dret del treballador a l'article 91 de la Ley de Contrato de Trabajo en el qual s'impossibilitava a l'empresari a acomiadar al treballador per aquest motiu, però sota certes condicions. *“Las huelgas y los cierres patronales en general no rescindirán el contrato de trabajo (...)”*⁹ Tot i així, la vaga només havia de suposar un recurs extraordinari en cas de que les desavinences laborals no es poguessin solucionar pels canals legals, és a dir, els recentment creats Jurats Mixtes que estaven constituïts de forma paritària per vocals escollits per la patronal i per les organitzacions obreres. Per tant, totes aquelles vagues *“no anunciadas con ocho días de anticipación, si no tienen otro plazo marcado en la ley, especialmente las declaradas por motivos que no se relacionen con las condiciones de trabajo y las que no se sometan a un procedimiento de arbitraje o conciliación”*¹⁰ eren considerades “actes d'agressió a la República”, segons la Ley de Defensa de la República de 1931.

Amb l'arribada del govern radical-cedista, de caire conservador, es va reafirmar la prohibició de les vagues polítiques mitjançant el Decret de 1 de novembre de 1934 *“si toda huelga declarada sin el aviso reglamentario es il·lícita, con más razón tendrá este carácter cuando con la misma no se persiga ninguna reivindicación profesional, sino que, por el contrario, se proponga con ello la realización de un fin subversivo y revolucionario”*¹¹. Ademés, exposa taxativament al seu article 1 que les vagues considerades il·lícites seran causa legítima d'acomiadament *“es causa legítima de rescisión del contrato de trabajo toda huelga declarada por cuestiones ajenas al Trabajo o sin someterse a los plazos fijados en el art. 39 de la Ley 27 de Noviembre de 1931”*

En conclusió, podem observar com, inclús abans del franquisme, el concepte de vaga ja va passar per diferents status jurídics. Des de la regulació penal de la mateixa com a delictes de sedició a la Restauració Borbònica fins al 1909 i a la Dictadura de Primo de Rivera, fins a ésser reconeguda com a un dret del treballador a la II República (amb limitacions), passant per la despenalització i relativa tolerància de la mateixa en el període 1909-1923.

Després del cop d'Estat militar del 18 de juliol de 1936 contra el Govern legítim i democràtic de la II República Espanyola i de la Guerra Civil Espanyola, el bàndol rebel

⁹ Art. 91 Ley de Contrato de Trabajo de 1931. *Gaceta de Madrid* núm 326. 22 de noviembre de 1931

¹⁰ Art. 1 XI Ley de Defensa de la Republica de 1931. *Gaceta de Madrid* núm 326. 22 octubre de 1931

¹¹

encapçalat pel General Franco es va alçar amb la victòria l'any 1939 amb la conseqüent implantació d'un règim dictatorial i antidemocràtic que va durar gairebé 40 anys.

3. ETAPA AUTÀRQUICA (1936-1959)

L'etapa autàrquica comença en un context de Guerra entre les potències de l'Eix (Alemanya, Itàlia i Japó) i els aliats (democràcies liberals i la URSS). El règim franquista volia jugar un paper important dins el nou Ordre mundial que el III Reich Alemany, encara en aquella època molt poderós, volia forjar. D'aquesta manera, va incorporar al govern figures pronazis i falangistes, d'ideologia feixista¹² així com també va col·laborar amb l'Eix amb l'enviament de tropes per lluitar al front, coneguda com la "División Azul". Tot i així, amb les derrotes de l'Eix l'any 1943 a la Segona Guerra mundial, el règim franquista començà a allunyar-se d'aquestes i va intentar una aproximació amb les potències aliades, eliminant formalment el feixisme. Tanmateix, els guanyadors de la Segona Guerra Mundial aïllaren internacionalment Espanya forçant al règim a establir un sistema econòmic autàrquic, és a dir, basat en la autosuficiència econòmica.¹³

3.1 Fonamentació ideològica de la prohibició del dret de vaga: Nacional-sindicalisme y sindicalisme vertical

La base ideològica que va inspirar la regulació de les relacions laborals durant el règim franquista en aquesta etapa, va ser principalment, el nacional-sindicalisme. Per tant, també va ésser el fonament teòric principal per la prohibició de qualsevol mecanisme de reivindicació i promoció de drets col·lectius per part dels treballadors, entre ells el dret a vaga.

El nacional-sindicalisme es defineix com antiliberal i antimarxista i defensa una única estructura sindical corporativista, és a dir, que aglutini tots els agents de les relacions laborals (treballadors i empresaris) en únic sindicat d'afiliació obligatòria, l'Organització

¹² El bàndol autoproclamat "nacional" encapçalat pel General Franco estava constituït per diverses famílies ideològiques com els falangistes, d'ideologia feixista, carlistes i monàrquics alfonsins.

¹³ SAZ, I. (1999). El primer franquismo. *Ayer*. N°36, 201-221

Sindical Española (OSE), el sindicat vertical¹⁴. D'una banda, es refusa la concepció marxista de les relacions laborals com un sistema basat en la dialèctica entre classe obrera i el capital, on els treballadors com a col·lectiu ostenten uns interessos propis contraposats als del capital. D'altra banda, també s'oposaven a la retòrica individualista del liberalisme econòmic i l'acumulació excessiva del capital¹⁵

Per tant, s'intenta crear un sistema d'harmonia social corporativista, on ambdós parts, anomenats "productors" i emmarcats en una mateixa organització, treballen per un objectiu i interès superior comú, el bon funcionament de l'empresa i conseqüentment, l'anomenada "gran empresa comú", és a dir, l'economia nacional. ¹⁶D'aquesta manera, trenca amb la idea de sindicat de classe horitzontal o professional que intentava velar pels drets dels afiliats i de la classe treballadora i s'aposta per el sindicalisme vertical, al refusar la existència de interessos de classe oposats. Per aquest motiu, s'elimina tota referència a cap dret col·lectiu dels treballadors i es concep la relació de treball com a estrictament individual¹⁷.

Trobem la primera menció a aquest nou paradigma a la primera llei fonamental del franquisme, el Fuero de Trabajo (1938), a la declaració XIII, clarament inspirat en la llei feixista italiana, Carta di Lavoro (1927). En aquest s'estableixen els principis que regularan la vida econòmica i laboral de l'Estat Espanyol. Es fa referència al caràcter obligatori i automàtic, vertical i únic del sindicat¹⁸

¹⁴ BERNAL GARCÍA, F. (2010). El sindicalismo vertical: burocracia, control laboral y representación de intereses en la España franquista, 1936-1951. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales.

¹⁵ BORGES SANTOS, P. (2015). Construyendo el Estado Corporativo. Revista de la Facultad de geografía e historia de la UNED. Nº 27.

¹⁶ SAZ, I. (1999). El primer franquismo. *Ayer*. Nº36, 201-221

¹⁷ Art. 3 Ley de Contrato de Trabajo de 1944

¹⁸ Declaració XIII Fuero del Trabajo. "Los españoles, en cuanto participan en el trabajo y la producción, constituyen la Organización Sindical. 1.- La Organización Nacional Sindicalista del Estado se inspirará en los principios de Unidad, Totalidad y Jerarquía. 2.- Todos los factores de la economía serán encuadrados por ramas de la producción o servicios en sindicatos verticales. Las profesiones liberales y técnicas se organizarán de modo similar, conforme determinen las leyes. 3.- El sindicato vertical es una Corporación de derecho público que se constituye por la integración en un organismo unitario de todos los elementos que consagran sus actividades al cumplimiento del proceso económico, dentro de un determinado servicio o rama de la producción, ordenado jerárquicamente bajo la dirección del Estado. 4.- Las jerarquías del sindicato recaerán necesariamente en militantes de F. E. T. y de las J. O. N. S. 5.- El sindicato vertical es instrumento al servicio del Estado, a través del cual realizará principalmente su política económica. Al sindicato corresponde conocer los problemas de la producción y proponer sus soluciones, subordinándolas al

Per tal d'entendre millor la ideologia nacional-sindicalista, encapçalada històricament durant la II República per la formació política Falange Española, podríem citar alguns punts del seu programa, anomenat com “los 27 puntos de la Falange” de 1934¹⁹:

Pel que fa al concepte de sindicalisme vertical i la concepció corporativa i comunitària de les relacions laborals: “*Concebimos a España, en lo económico, como un gigantesco sindicato de productores. Organizaremos corporativamente a la sociedad española mediante un sistema de sindicatos verticales por ramas de la producción, al servicio de la integridad económica nacional.*”²⁰

D'altra banda, el seu caràcter antiliberal “*Repudiamos el sistema capitalista, que se desentiende de las necesidades populares, deshumaniza la propiedad privada y aglomera a los trabajadores en masas informes, propicias a la miseria y a la desesperación*”²¹ i la seva negació a l'existència d'interessos contraposats entre classes socials “*El Estado nacionalsindicalista no se inhibirá cruelmente de las luchas económicas entre los hombres, ni asistirá impasible a la dominación de la clase más débil por la más fuerte. **Nuestro régimen hará radicalmente imposible la lucha de clases**, por cuanto todos los que cooperan a la producción constituyen en él una totalidad orgánica.*”²²”

Tot i així, també podem observar que el nacional-sindicalisme incorpora certs aspectes que a l'actualitat podríem considerar propis de sistemes socialistes o de l'actual Estat Social del Benestar. D'una banda, la protecció del dret a la dignitat de tots els ciutadans i en especial, la classe obrera “*La riqueza tiene como primer destino –y así lo afirmará nuestro Estado– **mejorar las condiciones de vida de cuantos integran el pueblo. No es tolerable que masas enormes vivan miserablemente mientras unos cuantos disfrutan de todos los lujos.***”²³. També, en el mateix sentit, la prohibició de la acumulació del capital en poques mans i la nacionalització, per exemple, de la banca “*El Estado reconocerá la propiedad privada como medio lícito (...) y la **protegerá contra los abusos del gran capital financiero**, de los especuladores y de los prestamistas (...) y defendemos la tendencia a **la nacionalización del servicio de Banca** y, mediante las corporaciones, a la de los grandes servicios*

interés nacional. El sindicato vertical podrá intervenir por intermedio de órganos especializados en la reglamentación, vigilancia y cumplimiento de las condiciones de trabajo.

¹⁹ Programa electoral de la Falange Española y de las J.O.N.S. *Diario ABC*. Número 9834, págs. 32-34. Madrid, 30 de noviembre de 1934.

²⁰ Punt 9 del programa “los 27 puntos de la Falange” de 1934

²¹ Punt 10 del programa “los 27 puntos de la Falange” de 1934

²² Punt 11 del programa “los 27 puntos de la Falange” de 1934

²³ Punt 12 del programa “los 27 puntos de la Falange” de 1934

públicos” ²⁴O la defensa del dret al treball de tots els treballadors “*Todos los españoles tienen derecho al trabajo ...*”²⁵

3.1.1 El sindicat vertical com organització opressora dels drets laborals

Tot i adoptar formalment el nacional-sindicalisme com a sistema d'estructuració de les relacions laborals i econòmiques aquest no va ésser aplicat en tots els seus aspectes. El sindicat vertical (OSE), que havia de funcionar segons l'ideari falangista com un ens autònom separat de l'Estat que representés els interessos comuns de treballadors i empresaris, finalment va resultar un instrument a través del qual l'Estat franquista va controlar l'activitat econòmica i laboral.

D'altra banda, la URSS es consolidava com una superpotència mundial i la classe obrera a nivell internacional, veia reflectit en el seu model de societat marxista, un sistema alternatiu al capitalista. Per aquest motiu, l'Estat Franquista, va trobar en la OSE una eina per tal d'erradicar qualsevol capacitat de auto-organització del moviment obrer i per tant, evitar el triomf d'una revolució comunista a España, enquadrant a empresaris i treballadors en una única sindicat únic i d'obligatòria afiliació²⁶.

Per tant, tot i aquesta fonamentació ideològica nacional-sindicalista on les relacions laborals no es basaven en interessos contraposats entre els agents (concepció marxista de lluita de classes), el règim franquista, mitjançant un sistema interclassista va materialitzar la subordinació de la classe treballadora als interessos dels empresaris i el gran capital, així com la desaparició i prohibició qualsevol mecanisme de organització i promoció dels drets col·lectius de la classe obrera.²⁷

²⁴ Punt 13 i 14 del programa “los 27 puntos de la Falange” de 1934

²⁵ Punt 15 del programa “los 27 puntos de la Falange” de 1934

²⁶ BERNAL GARCÍA, F. (2010). El sindicalismo vertical: burocracia, control laboral y representación de intereses en la España franquista, 1936-1951. *Centro de Estudios Políticos y Constitucionales*.

²⁷ SANCHEZ RECIO, G. (2002). El sindicato vertical como instrumento político y económico del régimen franquista. *Pasado y memoria*. N°1, 19-32

3.2 Regulació jurídica del dret de vaga

Degut a la teòrica inexistència del conflicte laboral en el ideari nacional-sindicalista i pels motius exposats a l'anterior punt, durant aquesta primera etapa del franquisme, el dret a vaga va estar taxativament prohibit. La llei fonamental del Fuero de Trabajo (1938) va servir de base legal a la prohibició dels conflictes col·lectius i les vagues, així com qualsevol acte que atemptés contra l'interès general de la Nació i la economia nacional. Declaració XI del FT:

“ 1. La producción nacional constituye una unidad económica al servicio de la Patria. Es deber de todo español defenderla, mejorarla e incrementarla. Todos los factores que en la producción intervienen quedan subordinados a su supremo interés de la Nación. 2. Los actos ilegales, individuales o colectivos, que perturben de manera grave la producción o atenten contra ella, serán sancionados con arreglo a las leyes.”

Més endavant, el règim franquista va incloure a la legislació penal la vaga com a supòsit dins del delictes de sedició al Código Penal de 1944²⁸, al seu article 222.3: *“Serán castigados como reos de sedición (...) 3º Las huelgas de obreros”*. D'altra banda, si les vagues tenien connotacions polítiques o revolucionàries o suposaven manifestacions de caràcter públic, els subjectes podien ser acusats de delictes contra la forma de Govern (secció 4 del Codi Penal de 1944). *Art. 163. “El que ejecutara actos directamente encaminados a sustituir por otro el Gobierno de la Nación, a cambiar ilegalmente la organización del Estado o a despojar en todo o en parte al Jefe del Estado de sus prerrogativas y facultades ...”*

També es tipificaven accions que intrínsecament formen part dels conflictes col·lectius i de les vagues, tal i com les reunions, discursos o el repartiment de pamflets amb informació pels treballadors i afectats: *“Art. 164. Serán castigados con la pena de reclusión menor: 1.º Los que en las manifestaciones o reuniones públicas o en sitios de numerosa concurrencia, dieran vivas u otros gritos que provocaran aclamaciones directamente encaminadas a la realización de cualquiera de los objetos determinados en el artículo anterior.*

2.º Los que en dichas reuniones y sitios pronunciaron discursos, leyeren o repartieren

²⁸ Código Penal, Texto Refundido 1944, BOE, Decreto de 23 de diciembre de 1944

impresos o llevaren lemas o banderas que provocaran directamente a la realización de los objetos mencionados en el artículo anterior.”

4. ETAPA TECNÒCRATA (1959-1975)

El règim franquista, després de dues dècades d'aïllament internacional, crisi econòmica i autarquia, es va trobar obligat a obrir-se a l'exterior i alinear-se de forma material amb la comunitat internacional, amb el risc de que aquesta apertura, sobre tot en l'àmbit econòmic, pogués suposar anar contra els ideals que van fundar l'Estat Franquista, que tal i com es proclamava al Preàmbul del Fuero del Trabajo (1938) suposava “una reacció en front del capitalisme liberal y el materialisme marxista”.

Durant els anys 50, amb la escalada de tensions de la Guerra Freda, EEUU i els països del bloc occidental, van començar a veure a al règim franquista com un aliat de la lluita contra el comunisme, fet que li va permetre sortir de l'aïllament i integrar-se dins de la comunitat internacional amb diversos pactes, com per exemple, el més destacat, els anomenats Pactes de Madrid de l'any 1953, que van suposar una sèrie de convenis bilaterals entre Espanya i EEUU on l'Estat nord-americà proveí de recolzament econòmic i polític a canvi de l'establiment de quatre bases militars a territori espanyol o la firma del Concordat amb la Santa Seu (1953) També, la creació d'un nou mercat comú europeu, a partir de la creació de la CECA (1951) i l'EURATOM (1957) van influenciar en l'apertura del règim i la necessitat de liberalitzar l'economia marcada fins ara per l'autosuficiència i l'autarquia.

Tot i així, no va ser fins l'any 1957 on el General Franco, cap de l'Estat, va substituir personatges provinents del primer franquisme de caire falangista per nous membres procedents de l'òrbita del Opus Dei amb un perfil clarament tecnòcrata encaminat a la liberalització i modernització de l'economia espanyola per tal de fer front a la greu crisi econòmica que arrossegava des de la postguerra.²⁹ El principal punt d'inflexió va ésser el Decreto-ley 10/1959 de 21 de julio, de ordenación económica. Més conegut com a Pla de Estabilització Econòmica, aprovat l'any 1959. El citat decret, posa de manifest, la necessitat de “mesures d'adaptació que assegurin un creixement de la producció” així com “l'apertura de l'economia a l'exterior”.³⁰

²⁹ MONTROYA MELGAR, A., Ideología y lenguaje en las leyes laborales de España (1873-1978)

³⁰ CAÑELLAS MAS, A.(2006). La tecnocracia franquista: el sentido ideológico del desarrollo económico. *Stud. hist., H.^a cont.*, 24, 2006, pp. 257-288. Universidad de Salamanca.

El canvi de model econòmic va suposar un ràpid creixement de l'economia durant els anys 60 en un context molt favorable a nivell internacional i la reconversió d'una l'economia predominantment agrària a una d'industrial i urbana, l'anomenat "Milagre espanyol"³¹

Conseqüentment, aquesta nova situació econòmica va comportar també una gran transformació en l'àmbit de les relacions laborals, no només en el seu tractament per part del règim, que veurem més endavant, sinó també en la pròpia estructura i naturalesa del moviment obrer i la classe treballadora, que es va veure augmentada de forma exponencial a causa de la generalització del treball assalariat. La ocupació assalariada va passar de suposar un 54,2% de l'ocupació al 1955 a ésser 71,1% del total a l'any 1975.³² Els treballadors, conscients del bon estat de l'economia espanyola, es trobaren legitimats per reclamar millores en les seves condicions laborals i salarials. A més a més, aquestes noves reivindicacions, suposaren el pretext idoni per constituir i estructurar un moviment obrer opositor al règim franquista cada vegada més cohesionat i ben organitzat.

4.1 Nou marc de regulació de les relacions laborals: la negociació col·lectiva

La modernització i transformació de l'economia va venir acompanyada també per una flexibilització major de les relacions laborals per tal d'adaptar les condicions salarials i laborals a la realitat econòmica de l'Estat i de cada sector. Aquest nou gir, va començar principalment amb la Ley de Convenios Colectivos Sindicales Trabajo (LCCS)³³ de l'any 1958. Per primer cop, s'obria la porta a la concepció de la relació de treball com quelcom col·lectiu, no només a títol individual. A partir d'ençà, la legislació i reglamentació estatal funcionaren com a normes de contingut mínim i que els nous convenis han de millorar en tot cas³⁴.

³¹ Els treballadors al camp havien passat de ser un 48,5% de la població activa a un 10% a l'any 1975.

³² SOTO CARMONA, A. No todo fue igual, cambios en las relaciones laborales y nivel de vida de los españoles (1958-1975). *Pasado y Memoria. Revista de Historia Contemporánea*, 5, 2006, pp. 15-43

³³ Ley de 24 de abril de 1958 sobre Convenios Colectivos Sindicales. BOE núm. 99, de 25 de abril de 1958

³⁴ Art. 3 LCCS (1958): "Mediante los Convenios Colectivos Sindicales de Trabajo se mejorarán las condiciones laborales que estuviesen fijadas por Reglamentaciones u Ordenanzas Laborales o por cualesquiera otras disposiciones reglamentarias de carácter general. En consecuencia, serán nulos y no surtirán efecto entre las partes los Convenios que impliquen condiciones menos favorables para los trabajadores"

Tot i així, aquesta nova regulació de les relacions laborals entrava en contradicció formalment amb la primera norma fonamental dictada per l'Estat Franquista, el *Fuero del Trabajo*. En aquesta, es proclamava el monopoli estatal de la producció de normes de caràcter socio-laboral (Declaració III.4 FT “*El Estado fijará bases para la ordenación del trabajo...*”). Per resoldre aquesta incompatibilitat, el TS va emetre diverses resolucions i sentències on desvirtuava el caràcter vinculant del *Fuero de Trabajo* i l'establia com una declaració de principis i mínims.³⁵

No va ser fins l'aprovació de la Ley Orgánica del Estado (LOE) a l'any 1967, on l'Estat va acabar amb aquestes contradiccions modificant diversos preceptes del *Fuero del Trabajo* per adaptar la llei al nou sistema econòmic establert des del Pla d'estabilització de 1959. Per exemple, la disposició addicional segona³⁶ de la LOE va reformular el recentment citat punt 4 de la Declaració III del *Fuero del Trabajo* “*El Estado fijará las **bases mínimas para la ordenación del trabajo, con sujeción a las cuales se establecerán las relaciones entre los trabajadores y las empresas***”

En aquesta nova etapa, per tant, es reconeixia la necessitat de l'establiment de dues parts diferenciades en la negociació col·lectiva, representants dels treballadors i representants dels empresaris. Conseqüentment, també es donava el reconeixement implícit per primera vegada de l'existència d'interessos contraposats entre les diferents parts d'una relació laboral i paulatinament del conflicte col·lectiu, allunyant-se de la concepció purament harmonista del món laboral del primer franquisme.

Malgrat tot, l'Estat franquista seguia sense reconèixer la llibertat sindical i la llibertat d'associació tal i com la coneixem a les democràcies occidentals i això va comportar un particular sistema de negociació col·lectiva. Les parts estaven constituïdes per les anomenades seccions sindicals i seccions econòmiques que a la seva vegada, formaven part del sindicat únic, controlat per l'Estat.

A més a més, a través del Ministeri de Treball, es facultava al Govern a intervenir de forma directa en el procés de negociació a través de la imposició de normes d'obligat

³⁵ Sentències del Tribunal Suprem de 31 de gener de 1940 i de 6 d'abril de 1942

³⁶ Disposició Adicional Segona de la LOE 1/1967: Exposición de motivos y las Declaraciones: II (número tres); III (número cuatro); VIII (número tres); XI (números dos y cinco); y XIII (números uno, dos, tres, cuatro, cinco y seis) del FUERO DEL TRABAJO, quedan redactadas en los siguientes términos (...)

compliment en cas de desacord entre les parts, la derogació de pactes establerts, fixant límits a la negociació col·lectiva o fins i tot anul·lant-la.³⁷

Malgrat tot, en la majoria de processos de negociació col·lectiva d'àmbit superior a l'empresarial, la representació obrera estava ocupada per càrrecs de la pròpia OSE que ni havien estat escollits pels treballadors ni els representaven els seus interessos, sobre tot a les mitjanes i petites empreses.³⁸

TAULA. Evolució dels convenis col·lectius y normes d'obligat compliment aprovats al període 1958-1975

Anys	CONVENIS		N.O.C I LAUDES	
	Número	Treballadors	Número	Treballadors
1958	7	18.547	-	-
1959	205	433.229	-	-
1960	168	322.871	1	350
1961	449	937.316	-	-
1962	1.538	2.316.413	41	103.162
1963	1.027	1.822.374	56	71.900
1964	994	1.149.020	113	369.466
1965	1.147	1.905.221	182	583.253
1966	937	1.733.860	132	432.103
1967	1.055	1.625.151	186	507.881
1968	165	315.952	11	71.764
1969	1.578	3.765.896	181	516.958
1970	1.673	4.178.495	156	357.722
1971	1.184	2.105.687	135	156.360
1972	1.560	4.026.206	205	482.922
1973	1.422	2.962.942	149	328.243
1974	1.634	2.224.696	122	793.111
1975	1.027	1.818.788	189	915.419

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de BABIANO MORA, J. (2005). ¿Perspectivas globales vs. enfoques locales? Notas sobre el trabajo y los trabajadores en el franquismo. (1) Normes d'obligat compliment

³⁷ QUÍLEZ PARDO, AM. Negociación y convenios en el tardo-franquismo español Pasado y Memoria. *Revista de Historia Contemporánea*, núm. 15, 2016, pp. 227-254 Universidad de Alicante

³⁸ *Ibidem*

No serà fins al 1962 on la negociació col·lectiva adquireix importància. En aquest any, es firmaren més convenis (1.538) que en tot el període previ des de l'aprovació de la Ley de Convenios Colectivos y Sindicales i marca l'inici d'una fort creixement econòmic que va venir acompanyat d'un increment del nombre de convenis i també de la conflictivitat laboral.

4.2 Moviment obrer i conflictivitat laboral durant la segona etapa

Tal i com hem comentat anteriorment, el canvi a un nou model econòmic i laboral a partir del Pla d'Estabilització de 1959 i la Ley de Convenios Colectivos y Sindicales de 1958, va suposar un gran canvi en les relacions laborals i en la pròpia estructura del moviment obrer, “hi ha un acord absolut (...) en assenyalar la relació existent entre desenvolupament econòmic, la transformació de la classe obrera i el naixement de un nou model de conflictivitat laboral”³⁹. Les dades són clares: 5 milions de persones van migrar cap a nuclis urbans industrialitzats i els treballadors del camp havien passat d'un 48,5% de la població activa de 1950 a un 10% el 1975; al seu torn, els treballadors industrials havien augmentat d'un 27,4% el 1950 a un 48,4% el 1975 la seva participació en la població activa.

A més a més, amb la Ley de Convenios Colectivos de 1958, el moviment obrer va trobar un canal per tal de reivindicar, tot i les limitacions, unes millors condicions laborals i salarials en el context de la negociació dels convenis col·lectius. També, va facilitar una millor organització de la classe obrera, que va passar de la pura clandestinitat a fomentar l'ús dels canals legals franquistes vigents per tal d'obtenir representació i poder, com per exemple, a través de la participació d'activistes antifranquistes en les eleccions sindicals de la OSE⁴⁰. A partir d'aquí, “*es pot parlar de la formació d'una nova classe obrera industrial, d'una nova forma d'ésser obrer amb una nova cultura política laboral, que comportarà noves pràctiques reivindicatives*”⁴¹.

L'any 1962, es va donar la onada de vagues més important des de 1939 en diversos punts de la geografia espanyola, sent el seu epicentre la zona minera d'Astúries.⁴² Com a

³⁹ DOMÈNECH SAMPERE, X. La otra cara del milagro español. Clase obrera y movimiento obrero en los años del desarrollismo a “*Historia Contemporánea* 26, 2003, 91-112”

⁴⁰ El que s'anomena com a tàctica entrista o entrisme

⁴¹ BAYONA FERNÁNDEZ, G. *Orden y conflicto en el franquismo de los años sesenta. Pasado y memoria*, nº 1, 2002; pp. 131-166, 2002

⁴² YSÀS, P El movimiento obrero durante el franquismo. De la resistencia a la movilización (1940-1975)

resultat, l'Estat Espanyol va declarar l'Estat d'excepció a Astúries, Biscaia i Guipúscoa com a mesura repressiva, però d'altra banda, també va establir negociacions amb els vaguistes asturians a través del Ministre General del Moviment Nacional, José Luis Ruiz.

Aquesta onada de 1962, va ésser seguida a Barcelona per 50.000 obrers del sector metal·lúrgic i tèxtil i per uns 300.000 arreu de l'Estat. Amb aquesta vaga, van aconseguir moltes de les seves reivindicacions com la descongelació salarial, la possibilitat d'una participació major a la negociació dels convenis col·lectius o el pagament d'algunes pagues extraordinàries.⁴³ Malgrat que la immensa majoria dels conflictes col·lectius es donaven per causes laborals, aquestes es tornaven també polítiques a causa de la repressió aplicada pel règim franquista, que radicalitzava les accions reivindicatives dels treballadors afectats i estenia les vagues més enllà de la pròpia empresa o sector afectat, amb les anomenades vagues de solidaritat arreu de l'Estat.

Aquesta repressió, lluny de minvar el poder de l'acció obrera va augmentar la solidaritat de classe i el sentiment antifranquista d'aquests, al veure que davant reivindicacions que en un principi, eren majoritàriament laborals, l'Estat Franquista actuava amb repressió i violència. Molts treballadors s'incorporaren a l'activisme sindical després de patir represàlies patronals, policials o penals o després de veure-les sobre els seus companys⁴⁴Per tant, el moviment obrer davant la impossibilitat de defensar els seus interessos dins el règim vigent, va anar trobant inseparable la lluita antifranquista de la conquesta de drets laborals i econòmics i en definitiva, de l'establiment de la democràcia a Espanya.

⁴³ LÓPEZ DÍAZ, V.M. La conflictividad laboral en el área metropolitana de Barcelona (1961-1975). (2016). Article no publicat. Departament d'història moderna i contemporània de la UAB.

⁴⁴ YSÀS, P. (2007). ¿Una sociedad pasiva? Actitudes, activismo y conflictividad social en el franquismo tardío. Ayer. N°68, p.43

TAULA: Evolució del nombre de vagues, vaguistes i jornades perdudes en el període 1963-1975

	Vagues	Vaguistes (milers)	Jornades perdudes
1963	777		
1964	484		
1965	236		
1966	179	37	184
1967	467	366.2	236
1968	351	130.7	1925
1969	491	205.4	4476
1970	1.591	460.9	8738
1971	616	222.8	6886.5
1972	853	277.8	4.962.9
1973	931	357.5	8.646.5
1974	2.290	658.2	13.989.6
1975	3.156	647.1	14.521.9

Elaboració pròpia. Font: Informe del Ministeri de Treball sobre conflictes laborals

Durant aquest període, entre 1963 i 1975, els sectors més conflictius van ésser el de la siderúrgia (44,5%), seguits amb molta diferència per la mineria (13,1%) i la construcció (9,6%).⁴⁵

A l'any 1966, podríem destacar la vaga produïda a l'empresa biscaïna "Laminación de Bandas en Frío", la vaga amb més durada de tota la dictadura franquista. Va començar el 30 novembre d'aquell any i va ésser causada per la reducció dràstica dels seus salaris, a un nivell de 1964. Com a represàlia, l'empresa va causar l'acomiadament de 800 treballadors de la plantilla. Milers de treballadors de la província es declararen també en vaga per solidaritat amb els treballadors afectats i van realitzar una manifestació massiva a Bilbao on van ser durament reprimits per la policia franquista. A més a més, van rebre l'ajuda econòmica d'obers d'arreu de l'Estat.⁴⁶ El 21 d'abril de 1967, es declarà l'Estat d'Excepció a tota la província, fet que no va impedir la continuïtat de la vaga ni les parades

⁴⁵ LUQUE BALBOA, D. La forma de las huelgas en España (2010). *Política y sociedad*, 50, núm 1 pp 235-268.

⁴⁶ GAGO VAQUERO, F. Evolución de la conflictividad laboral en el Franquismo y la transición según los datos del Ministerio de Trabajo (2014). *Tiempo y sociedad*, 17 pp 53-153

solidàries d'altres empreses. Finalment, al maig d'aquell any es desconvocà la vaga amb un balanç de trenta-dos detinguts i una forta repressió cap al moviment obrer.

A mesura que avancen els anys i en conseqüència, es dona una major capacitat d'organització i consciència de la classe treballadora, van canviant les motivacions d'aquests per tal de generar els conflictes col·lectius i les vagues. Segons GAGO VAQUERO (2014), al període 1963-1966 les principals causes eren les millores salarials (36,8%) i les relacionades amb qüestions del conveni col·lectiu (20%). A més a més, les raons sociopolítiques o de solidaritat obrera només resultaven ser la causa de un 6,5% dels conflictes en aquests primers anys. D'altra banda, al següent quadrienni analitzat (1967-1970), la primera causa va passar a ésser la sociopolítica amb un contundent 25,6% i la tercera la de solidaritat obrera, amb un 12,1%, mentre que la de millores salarials van caure a un 13,5%. Finalment, a l'últim interval de 1971 a 1974, es mantenen les raons sociopolítiques en primer lloc, amb un 22,1%, seguides de les millores laborals (22%).

D'aquest estudi, podem extreure com les raons polítiques i de solidaritat van guanyant pes a mesura que augmenten els anys. Per tant, les vagues deixen de ser només una eina de reivindicació de caire laboral, i esdevenen també una manera d'oposició política al règim i una forma de crear consciència de classe.

Per tant, la conflictivitat a la segona meitat dels anys seixanta i sobre tot setanta va tenir un caràcter essencialment reivindicatiu. Les demandes a nivell laboral, gairebé sempre de caire salarial, van ésser el factor que va desencadenar la mobilització obrera, en un context de fort creixement econòmic on els treballadors reclamaven un repartiment més equitatiu dels beneficis derivats del favorable cicle d'expansió econòmica. A mesura que avançaven els anys, però, les vagues s'extralimitaven cada vegada més d'allò estrictament laboral, i ja a la dècada dels 70, van assolir un alt grau de politització. Aquest nou tipus de conflictivitat, es va convertir en un "fenomen permanent que desafiava al règim donat que comportava la transgressió de la legalitat i trencava l'aparent harmonia social que havia de garantir legislació laboral i les institucions sindicals franquistes i que era presentada com un dels capitals més destacables del règim"⁴⁷

⁴⁷ YSÀS, P., "El régimen franquista frente a la oposición" en Cuadernos de la España Contemporánea, 3 (Abril 2007), pág. 10.

4.2.1 Les CCOO

No es pot entendre l'acció reivindicativa de la classe obrera i la naturalesa de la conflictivitat laboral durant la segona etapa franquista, sense mencionar a les Comissions Obreres. Trobem el seu naixement entre 1962 i 1964 a través de diferents vies. En alguns casos, es van començar a formar dins si de la pròpia OSE a través de l'elecció com a enllaços sindicals de treballadors opositors al règim, com és el cas de la Comissió Obrera del Metall de Madrid, però també trobem casos on aquestes es van crear fora de les pròpies estructures del Sindicat Vertical, com la Comissió Obrera de Barcelona.⁴⁸

Les CCOO, va suposar més que un simple sindicat de classe, i de fet, es va auto definir com a moviment sociopolític. Aquest moviment, va ésser unitari, democràtic i independent. Pretenia agrupar a tots els treballadors independentment de la ideologia política i les creences religioses, considerant que els unia la reivindicació i protecció d'uns mateixos interessos comuns. A més a més, les CCOO s'intentaren moure dins de la legalitat o almenys aprofitant els buits legals que deixava el règim però també en la clandestinitat. D'una banda, van introduir-se a les estructures sindicals de la OSE amb la presentació d'enllaços sindicals a les eleccions. D'altra banda, actuaven en la clandestinitat per tal de mantenir la seva organització pròpia i esquivar la repressió.⁴⁹

Les CCOO també portaven a terme reivindicacions estrictament laborals, que com hem dit abans, actuaven sovint com a desencadenants de conflictes obrers amb un rerefons clarament de naturalesa política. Malgrat tot, qualsevol transgressió de la legalitat i de la harmonia social es convertia en conflicte polític pel règim. D'aquesta manera ho expressava un informe del Ministeri de Treball de 1971 "un conflicto laboral es siempre un problema de orden público, incluso cuando aparentemente tiene una naturaleza estrictamente laboral"

Les eleccions sindicals de 1966 van resultar claus per l'èxit de les CCOO i el desenvolupament del nou moviment obrer. A causa de la gran participació en aquestes, les CCOO van aconseguir introduir molts dels seus membres com a enllaços, jurats i fins i tot a les estructures de la pròpia OSE, dins de les seccions socials. Malgrat tot, el règim franquista, tolerant fins aleshores amb el moviment, va començar a veure la seva influència. El 16 de febrer de 1967 el Tribunal Suprem va ordenar la il·legalització de la Comissió

⁴⁸ MORENO, J. (2016) Una cronología de CCOO durante el Franquismo.

⁴⁹ LÓPEZ DÍAZ, V.M. La conflictividad laboral en el área metropolitana de Barcelona (1961-1975). (2016). Article no publicat. Departament d'història moderna i contemporània de la UAB

Obrera de Biscaia. Una altra sentència de 1968 va decretar la de la Comissió Obrera de Guipúscoa, fins que finalment el 15 de setembre de 1968, el TS va declarar la il·legalitat de totes les CCOO al vincular-les amb el Partit Comunista Espanyol. (PCE)⁵⁰

A través de la dècada de 1960 i fins al final de la dictadura l'any 1975, el moviment obrer va resultar una peça clau dins de l'oposició sociopolítica al règim. L'Estat Franquista, va ésser incapaç de frenar la proliferació de conflictes obrers que transgredien la legalitat a través de vagues, manifestacions, reunions, etc. A més a més, tampoc va poder evitar l'ús de les canals legals institucions franquistes per part dels treballadors opositors. Tot i la gran repressió que va aconseguir mantenir inactiva a una part dels treballadors, aquesta va funcionar també com a motor per una major cohesió i solidaritat de la pròpia classe obrera, que cada vegada era més hostil vers la dictadura franquista.

4.3 La regulació jurídica de la vaga

Després del nou sistema de relacions laborals i econòmic, el règim franquista, va voler despenalitzar com a delictes de sedició els conflictes col·lectius d'obrers i patrons, al considerar que aquests es podrien resoldre mitjançant els mecanismes dins de la legalitat franquista i no s'ajustava a la realitat econòmica i social, tal i com establia el propi legislador a l'exposició de motius de la Llei 104/1965 pel qual es va modificar l'article 222 del Codi Penal de 1963.⁵¹

Aquesta despenalització, es va materialitzar, per tant, amb la recentment esmentada la Llei 104/1965⁵² pel qual es va modificar l'article 222.3 del Codi Penal de 1963⁵³ que incloïa

⁵⁰ MORENO, J. (2016) Una cronología de CCOO durante el Franquismo (2016)

⁵¹ : “Las circunstancias que dieron origen a la inclusión en el artículo doscientos veintidós del Código Penal vigente de sus números segundo y tercero, referentes a las coligaciones de patronos y a las huelgas de obreros, no pueden reputarse existentes en la actualidad. De otro lado los conflictos colectivos de trabajo como anormalidad excepcional, limitada y transitoria, en el sistema ordenado de relaciones laborales y en la composición de intereses que se obtiene a través del contrato individual de trabajo y de los convenios sindicales colectivos, están regulados en nuestro ordenamiento jurídico por el Decreto número dos mil trescientos cincuenta y cuatro/mil novecientos sesenta y dos, de veinte de septiembre, sobre el procedimiento de formalización, conciliación y arbitraje en las relaciones colectivas de Trabajo”.

⁵² Ley 104/1965 sobre modificación del artículo 222 del Código Penal 1963, Texto Refundido de 1963. *BOE*, núm. 306, de 23 de diciembre de 1965

⁵³ Decreto 691/1963, por el que se aprueba el Texto revisado de 1963 del Código Penal. *BOE*, núm.84, de 8 de abril de 1963

les vagues d'obrers com a supòsit de delictes de sedició⁵⁴. Amb l'entrada en vigor de la modificació de l'article, es van reduir a dos els supòsits. En primer lloc "*Los funcionarios, empleados y particulares encargados de la prestación de todo género de servicios públicos o de reconocida e inaplazable necesidad que, suspendiendo su actividad, ocasionen trastornos a los mismos o, de cualquier forma, alteren su regularidad.*"(art.222.1 CP) D'altra banda, també "*Los patronos y obreros que, con el fin de atentar contra la seguridad del Estado, perjudicar su autoridad, perturbar su normal actividad o, de manera grave, la producción nacional, suspendieren o alteraren la regularidad del trabajo.*" (Art.222.2 CP)

Tot i així, podem observar que no es despenalitzava totalment la paralització de l'activitat laboral, sinó que, com presenta el legislador a l'exposició de motius de Llei 104/1965, només es tenen en compte en aquesta despenalització "*las normas penales los conflictos de trabajo que tengan un móvil estrictamente laboral*". Per tant, la nova regulació contemplarà com a delictes de sedició les vagues i aturades patronals que tinguin com a objectiu "*(...) atentar contra la seguridad del Estado, perjudicar su autoridad, perturbar su normal actividad o, de manera grave, la producción nacional, suspendieren o alteraren la regularidad del trabajo.*" És a dir, s'introdueix un element subjectiu, s'exigeix un "animus" del subjecte actiu d'aquest delictes.

A més a més, les vagues seguien reprimides legalment per part del règim franquista a través de diferents legislacions, no només per la penal. Per exemple, a la Ley de Orden Público de 1959 es consideraven actes contraris a l'ordre públic "*los paros colectivos y los cierres o suspensiones ilegales de empresas, así como provocar o dar ocasión a que se produzcan unos y otros*"⁵⁵

D'altra banda, dins de la legislació estrictament laboral, podem destacar el Decret 2354/1962 sobre "procediments de formalització, conciliació y arbitratge en les relacions col·lectives de treball".⁵⁶ Aquest decret, tal i com s'estableix a l'exposició de motius de la llei 104/1965, era la via vigent per resoldre qualsevol conflicte laboral existent, tot i que, el règim franquista, sense trencar totalment amb la visió harmonista de l'empresa els considerava "anormals", "excepcionals" "limitats" i "transitoris". No obstant això, podem observar al Decret, un canvi significatiu en el llenguatge per part del legislador, que empra

⁵⁴ Art 222 CP 1944: "Serán castigados como reos de sedición (...) 3º Las huelgas de obreros"

⁵⁵ Artículo 2c de la Ley de Orden Público. BOE núm.182 de 31 de julio de 1959

⁵⁶ Decreto 2354/1962, BOE, núm. 229, de 24 de septiembre de 1962

de forma oberta el concepte de “conflicte col·lectiu de treball⁵⁷” o “situació col·lectiva de conflicte”⁵⁸.

Aquest decret, intentava distingir entre les mobilitzacions polítiques i les reivindicacions estrictament laborals i econòmiques, considerava al seu article 5, ⁵⁹la participació a qualsevol conflicte que excedís allò estrictament laboral, com a causa d'acomiadament disciplinari. A més, l'empresa havia de comunicar a la autoritat governativa per tal de poder prendre possibles mesures de caire penal. A la pràctica, no va significar la legalització de les vagues amb motius laborals, sinó que va influir en el sentit que no totes es consideressin polítiques i per tant, com a delictes de sedició.

Finalment, cabria destacar la Ley Sindical de 1971⁶⁰, que va substituir Decret 2354/1962 sobre “procedimientos de formalització, conciliació y arbitraje en las relaciones col·lectives de treball”. Va ser una llei que generà altes expectatives al voltant d'un canvi en l'estructura de la OSE. Malgrat tot, la nova llei es va seguir definint al sindicat vertical com una organització unitària, única, interclassista i d'afiliació obligatòria. Tampoc esdevenia una organització sindical independent de l'Estat sinó que encara s'establia com un instrument d'aquest. Tot i que es van introduir formalment alguns mecanismes de protecció pels representants dels treballadors, aquests preceptes mai van ser posats en pràctica. Per exemple, establia que estaven facultats a “*expresar libremente sus opiniones en materia y asuntos de interés sindical y formular propuestas y peticiones a sus*

⁵⁷ Art. 1.1 Decreto 2354/1962: “(...) la jurisdicción de trabajo tiene competencia para conocer, resolver y ejecutar sus decisiones en los conflictos colectivos de trabajo”

⁵⁸ Art. 2.1 Decreto 2354/1962: “Durante la vigencia de un convenio colectivo cualquiera que sea su ámbito de aplicación, toda situación colectiva de conflicto que se derive de la aplicación de sus cláusulas habrá de ser conocida y resuelta por las partes interesadas mediante la elección de la Comisión del Convenio”

⁵⁹ Art 5 Decreto 2354/1962: “1º En los supuestos en los que la situación del conflicto carezca de fundamento laboral que directamente afecte a quienes son parte en el mismo o cuando se produzca con inobservancia de los procedimientos previstos por el presente Decreto, u ocurra una vez dictadas las decisiones de la Autoridad Laboral o de la Jurisdicción de Trabajo o se plantee durante la vigencia de un Convenio colectivo que afecte a una sola empresa, se remitirá las actuaciones a la autoridad gubernativa sin perjuicio de la aplicación, en su caso, de las sanciones previstas por la Ley Reglamento de Delegaciones de trabajo.

2º En los supuestos previstos en el párrafo anterior, se entienden incursos en causa de despido quienes hayan participado en el conflicto, en consecuencia, las empresas podrán usar de su facultad rescisoria, conforme el artículo noventa tres del texto refundido del Procedimiento Laboral.

⁶⁰ Ley Sindical 2/1971, de 17 de febrero. BOE núm. 43, de 19 de febrero de 1971, páginas 2752 a 2762

representantes”⁶¹ o “*ejercitar las acciones y recursos a que haya lugar en defensa de sus derechos sindicales*”⁶². En definitiva, la nova legislació sindical no va recollir la vaga com a dret dels treballadors així com tampoc la llibertat d’associació per a que aquests poguessin defensar els seus interessos col·lectius de forma independent, fora del marc del sindicat estatal.

5. EL PERÍODE PRECONSTITUCIONAL (1976-1978)

Després de la mort del General Franco, el 20 de novembre de 1975, va començar a Espanya un procés que va culminar en l’aprovació de la Constitució Espanyola i l’establiment de la democràcia a l’Estat. El text constitucional, va reconèixer finalment el dret a la llibertat sindical i lliure sindicació (art. 28)⁶³, el dret a vaga dels treballadors per a la protecció dels seus interessos (art. 28.2)⁶⁴ i el dret a adoptar mesures de conflicte col·lectiu (art. 37.2)⁶⁵. A més a més, el dret a la llibertat sindical i el dret a vaga s’estableixen com a drets de màxima protecció constitucional⁶⁶. És a dir, han de ser regulats per una Llei Orgànica, la seva tutela davant els Tribunals ordinaris és preferent i gaudeixen d’un mecanisme extra de protecció, el recurs d’emparament davant el Tribunal Constitucional si es dona qualsevol vulneració d’algun d’aquests drets.

⁶¹ Art. 8.9 ⁶¹ Ley Sindical 2/1971, de 17 de febrero. *BOE núm. 43, de 19 de febrero de 1971, páginas 2752 a 2762*

⁶² Art. 8.6 ⁶² Ley Sindical 2/1971, de 17 de febrero. *BOE núm. 43, de 19 de febrero de 1971, páginas 2752 a 2762*

⁶³ Art. 28.1 CE: “Todos tienen derecho a sindicarse libremente. La ley podrá limitar o exceptuar el ejercicio de este derecho a las Fuerzas o Institutos armados o a los demás Cuerpos sometidos a disciplina militar y regulará las peculiaridades de su ejercicio para los funcionarios públicos. La libertad sindical comprende el derecho a fundar sindicatos y a afiliarse al de su elección, así como el derecho de los sindicatos a formar confederaciones y a fundar organizaciones sindicales internacionales o a afiliarse a las mismas. Nadie podrá ser obligado a afiliarse a un sindicato”

⁶⁴ Art. 28.2 CE: “Se reconoce el derecho a la huelga de los trabajadores para la defensa de sus intereses. La ley que regule el ejercicio de este derecho establecerá las garantías precisas para asegurar el mantenimiento de los servicios esenciales de la comunidad”

⁶⁵ Art. 37.2 CE : “Se reconoce el derecho de los trabajadores y empresarios a adoptar medidas de conflicto colectivo. La ley que regule el ejercicio de este derecho, sin perjuicio de las limitaciones que puedan establecer, incluirá las garantías precisas para asegurar el funcionamiento de los servicios esenciales de la comunidad.”

⁶⁶ Són els drets reconeguts entre l’article 14 i l’article 29 i també el 30.2, de la Constitució Espanyola.

Tot i així, durant el període preconstitucional, es van donar canvis legislatius rellevants en matèria laboral i especialment, en la regulació del dret a vaga. El RD 17/1977, sobre relaciones de trabajo⁶⁷, va reconèixer per primera vegada la vaga com a un recurs dels treballadors, sota algunes condicions com per exemple, l'aprovació de l'exercici d'aquesta mitjançant el vot favorable de tres quartes parts dels representants dels treballadors ⁶⁸o la del vint-i-cinc per cent de la plantilla. ⁶⁹També, l'adhesió a la vaga havia de aprovar-se a cada centre de treball mitjançant un acord exprés.⁷⁰.

D'altra banda, establia com a il·legals totes les vagues que no tinguessin un caràcter estrictament laboral com les de solidaritat, les polítiques o les encaminades a contradir l'establert al conveni col·lectiu⁷¹. També es consideraven il·lícites totes aquelles accions col·lectives que no suposessin el simple cessament de l'activitat laboral i alteressin l'activitat de l'empresa⁷². Per exemple, es prohibia l'ocupació dels centres de treball o les vagues rotatòries.⁷³

Una altra norma de suma importància va ésser la Llei d'Amnistia de 1977⁷⁴. En aquesta, s'inclouïen dins de l'àmbit d'aplicació de la llei "*las infracciones de naturaleza laboral y sindical consistentes en actos que supongan el ejercicio de derechos reconocidos a los trabajadores en normas y convenios internacionales vigentes en la actualidad*"⁷⁵. També, es va permetre aplicar l'amnistia als condemnats per sedició ⁷⁶ i en conseqüència a molts

⁶⁷ Real Decreto-ley 17/1977, de 4 de marzo, sobre relaciones de trabajo. BOE, núm 58 de 9 de marzo de 1977.

⁶⁸ *Ibidem* art. 3.2 a

⁶⁹ *Ibidem* art. 3.2 b

⁷⁰ *Ibidem* art. 3.1

⁷¹ *Ibidem* art. 11: "La huelga es ilegal: a) Cuando se inicie o se sostenga por motivos políticos o con cualquier otra finalidad ajena al interés profesional de los trabajadores afectados. b) Cuando sea de solidaridad o apoyo, salvo que afecte directamente al interés profesional de quienes la promuevan o sostengan.c) Cuando tenga por objeto alterar, dentro de su período de vigencia, lo pactado en un Convenio Colectivo o lo establecido por laudo. d) Cuando se produzca contraviniendo lo dispuesto en el presente Real Decreto-ley, o lo expresamente pactado en Convenio Colectivo para la solución de conflictos."

⁷² *Ibidem* art. 7

⁷³ *Ibidem*

⁷⁴ Ley 46/1977, de 15 de octubre, de Amnistía. «BOE» núm. 248, de 17/10/1977

⁷⁵ *Ibidem* art. 5

⁷⁶ *Ibidem* art. 2 a

vaguistes. (Com hem vist anteriorment, l'exercici de la vaga va ésser contemplada com a supòsit de delictes de sedició, amb més o menys intensitat, durant tot el franquisme).

D'altra banda, la Llei d'Amnistia també va incloure en el seu àmbit d'aplicació les conseqüències laborals derivades de l'exercici de les vagues. Recordem com, a banda de les possibles connotacions penals, la participació a una vaga suposava durant el règim franquista causa d'acomiadament disciplinari. Per tant, estipula al seu article 8: *“La amnistía deja sin efecto las resoluciones judiciales y actos administrativos o gubernativos que hayan producido despidos, sanciones, limitaciones o suspensiones de los derechos activos o pasivos de los trabajadores por cuenta ajena”* i garantint la restitució de la situació anterior a les sancions, compensant els possibles perjudicis derivats d'aquestes.⁷⁷

Els actes amnistiables van ser aquells tipificats com infraccions o delictes durant el règim franquista però que en el moment de l'entrada en vigor de la Llei d'Amnistia la il·licitud d'aquests havia desaparegut i les accions estaven permeses.⁷⁸ En el cas de l'exercici de la vaga, per tant, es valorarà mitjançant l'anteriorment citat RD 17/1977, “sobre relaciones del trabajo”. En conseqüència, els condemnats arran de l'exercici de vagues durant el règim franquista considerades com a il·legals en el RD 17/1977, seguien sent il·lícites i per tant, no es podien acollir a l'amnistia. Aquesta regulació va comportar que molts treballadors que haguessin liderat o participat en vagues de caràcter polític o en solidaritat amb d'altres vaguistes o que, en definitiva, tinguessin la tipificació com a il·lícita pel RD 17/1977 no van poder ésser amnistiats sota l'empament de la Llei d'Amnistia de 1977

Per exemple, a Cerdanyola, la Llei d'Amnistia no va ésser aplicada a tots els condemnats o afectats per la participació a les vagues. Tot i que a Cerdanyola diversos treballadors pendents de processos judicials van ésser amnistiats pels fets desencadenats per la vaga general de 1973 (la veurem més endavant), la majoria dels afectats per acomiadaments disciplinaris no van aconseguir la readmissió a l'empresa o van tenir que conformar-se amb el pagament d'una petita indemnització.⁷⁹

⁷⁷ *Ibidem* art. 8: “(...) restituyendo a los afectados todos los derechos que tendrían en el momento de aplicación de la misma de no haberse producido aquellas medidas, incluidas las cotizaciones de la Seguridad Social y Mutualismo laboral que, como situación de asimiladas al alta, serán de cargo del Estado”

⁷⁸ VALDÉS MUÑO, D., “La amnistía laboral en la jurisprudencia del Tribunal Supremo”, *IusLabor* 3/2014, 2014,

⁷⁹ MARTOS CARPENA, R (2016). *Societat i lluita antifranquista a l'Àrea Metropolitana de Barcelona: el cas Ripollet-Cerdanyola*. Tesis doctoral no publicada. UAB

Font: Blog d'en Ramon Martos

6. L'EXEMPLE DE Cerdanyola del Vallès: CONFLICTIVITAT LABORAL ENTRE ELS ANYS 1960-1975

Després d'un bloc teòric, on he pogut investigar el tractament jurídic que donava el règim franquista a la vaga i als conflictes col·lectius durant les seves diferents etapes, així com també l'estructura i formes de reivindicació col·lectiva del moviment obrer a nivell nacional, he trobat interessant fer una aproximació històrica per tal d'analitzar aquests fenòmens en un territori concret, durant el període de major conflictivitat laboral del franquisme, el comprès entre l'any 1960 i el 1976

He escollit el municipi de Cerdanyola del Vallès, per les raons ja exposades a la introducció d'aquest treball. Abans d'aprofundir en la conflictivitat laboral a la ciutat, he trobat indissoluble d'aquesta, el context en el qual es trobava tant la localitat com en general, l'Àrea Metropolitana de Barcelona a nivell demogràfic, social i econòmic.

6.1 Context demogràfic, econòmic i social de la Cerdanyola dels anys 1960-1975

Cerdanyola del Vallès és un municipi català de la comarca del Vallès Occidental. Com ja hem comentat anteriorment, a partir dels anys 60, amb l'abandonament de l'autarquia com a sistema econòmic de l'Estat Espanyol i la presa de mesures liberalitzadores, Espanya passà d'ésser un Estat eminentment rural a un d'industrial i urbà.

Barcelona i la seva àrea metropolitana de Barcelona, en la qual s'inclouen els municipis de la comarca del Vallès Occidental, va ésser un dels epicentres d'aquesta transformació econòmica que es va traduir també en una de demogràfica i social. Entre els anys 1960 i 1974, l'economia catalana va créixer una mitjana anual de 8,4%, mentre que el conjunt de l'Estat ho va fer amb una mitjana de 7%⁸⁰. En termes demogràfics, la província de Barcelona va veure augmentada la seva població en un 48,9% entre els anys 1960 i 1975. L'augment a la totalitat de Catalunya va ésser d'un 41%. D'aquest augment de la població del 41% a la totalitat del territori, 87,5% venien de la província de Barcelona.

TAULA: Evolució i augment de la població en nombres absoluts i percentualment entre els anys 1960 i 1975

	BARCELONA	GIRONA	TARRAGONA	LLEIDA	CATALUNYA
1960	2.877.966	351.369	362.675	333.765	3.925.779
1970	3.912.194	414.397	431.961.	347.015	5.122.567
1975	4.286.003	437.252	463.657	347.858	5.534.770
1960-1975	1.408.037	86.129	100.982	14.093	1.608.991
%	+48,9	+24,4	+27,8	+4,22	+41

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT. *Estimacions de Població*. Nota: Les dades fins al 1970 provenen dels censos de població.

⁸⁰ MOLINERO, CARME. YSÀS, PERE. "Catalunya durant el Franquisme" (Barcelona, 1999)

TAULA: Aportació de cada província a l'augment total de la població catalana entre els anys 1960 i 1975

BARCELONA	GIRONA	TARRAGONA	LLEIDA
87,5%	5.3%	6.2%	0.87%

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la taula anterior.

La principal causa d'aquest "boom" demogràfic va ser la immigració nacional. Aquests immigrants se situaven a les perifèries de la ciutat de Barcelona, on es trobaven instal·lades aquestes indústries, que mancaven de mà d'obra.. Es calcula que aproximadament un milió de persones van instal·lar-se a Catalunya provinents de la resta de l'Estat Espanyol. La majoria d'aquests, eren procedents de zones pobres i agrícoles en aquella època, del sud d'Espanya: Andalusia, Múrcia i Extremadura⁸¹

A mesura que es produïa la saturació de Barcelona a causa del creixement exponencial de la indústria, les empreses van començar a traslladar-se a l'anell de Barcelona. Aquestes noves poblacions on es varen assentar, es van convertir, consegüentment en un pol d'atracció d'aquesta massa d'immigrants procedents de la resta d'Espanya, que van ésser expulsats del món rural i van venir a buscar unes millors condicions de vida als pols urbans i que es trobaven en plena industrialització.

Aquest va ésser el cas de Cerdanyola, que va veure augmentada la seva població de 6.447 a l'any 1960 fins a 30.498, a l'any 1975. És a dir, va gairebé triplicar el seu nombre d'habitants en només 15 anys.

TAULA: Evolució poblacional de Cerdanyola del Vallès en el període 1960-1975

1960	1970	1975
6.447	20.212	30.498

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE. *Alteraciones de los municipios en los censos de población desde 1842* (dades de 1960 i 1970) i del Padró Municipal de 1975

⁸¹ GARCÍA NOTARIO, M. (2009). La emigración de Andalucía en los años sesenta y setenta. *Innovación y experiencias educativas*.

Cerdanyola havia estat històricament un nucli eminentment agrícola i destí de la burgesia catalana, on ostentaven les seves segones residències. A partir de la industrialització i l'establiment de factories a la localitat, aquest sòl destinat a l'agricultura i activitats del sector primari, va donar pas a la construcció de grans infraestructures industrials i de transport però també d'habitatges i serveis, destinats a satisfer la massiva arribada d'immigrants d'arreu de l'Estat Espanyol.

Aquest fenomen migratori extraordinari va portar a viure als nouvinguts a la ciutat en condicions vertaderament precàries en un principi. Moltes d'aquestes famílies tenien la sort de comptar amb familiars al lloc de destí que els hi proporcionaren allotjament provisional i els ajudaren a trobar un lloc de treball estable així també com un habitatge on poder-se establir.

Per contrari, moltes altres es van trobar amb una greu mancança d'habitatge assequible per a les classes populars i van haver de recórrer a la autoconstrucció dels seus propis habitatges: les barraques. Aquest fenomen, molt generalitzat a les rodalies dels pols industrials arreu de tot l'Estat Espanyol, es va originar al primer terç del s.XX. Tot i així, durant els anys 60 es va veure augmentat de forma exponencial per l'arribada massiva d'immigrants des del món rural fins als nous nuclis industrials. Les barraques se situaven a les afores dels nuclis urbans i van arribar a constituir barris en si mateixes. Eren estructures considerades com a infrahabitatges i el seu element més destacat era l'amuntegament. Sovint, havien de conviure famílies de 5 o 6 persones en aproximadament 20m².⁸² A més a més, no estaven dotades d'aigua corrent i electricitat ni cap xarxa de clavegueram pel que mantenir la higiene, tant personal com dels espais, era molt difícil. Aquesta higiene consistia principalment en rentar-se per parts amb un cubell d'aigua.⁸³ Les comunitats de barraques, al trobar-se fora de la planificació urbanística oficial dels Ajuntaments, tampoc comptaven amb cap tipus d'equipament mèdic, educatiu ni cultural, ni tampoc comunicacions amb els nuclis urbanitzats.

D'altra banda, a causa de l'ús de materials de poca qualitat, que sovint provenien de runes d'altres obres, les famílies que les habitaven estaven molt exposades als canvis meteorològics durant l'any, així com també als possibles fenòmens físics com el vent o la pluja. *"A l'estiu eren com forns, mentre que a l'hivern eren gèlides. Tanmateix, la*

⁸² GALLEGO VILA, L. (2018) El barraquismo en la ciudad de Barcelona durante el franquismo. Primeras aproximaciones a una domesticidad desde los márgenes. *Revista ArkeoGazte Aldizkaria* n°8. Pp-239-258.

⁸³ *Ibidem*

inestabilitat estructural per la precarietat dels materials constructius les feien fràgils, incòmodes i perilloses en cas de vent i pluja”⁸⁴

Un exemple de la vulnerabilitat d’aquestes construccions van ésser les riuades de 1962 que van afectar a múltiples poblacions del Vallès Occidental i va causar un miler de morts. Ha estat considerada com la pitjor catàstrofe hidrològica de la història d’Espanya. Les àrees mes afectades van ésser els voltants dels rius i riberes on s’acumulaven les comunitats de barraques habitades de forma precària pels immigrants del sud d’Espanya recentment arribats, que varen ser completament destrossades.

Pont entre Cerdanyola i Ripollet derruït a causa de les Riades de 1962. Font: Arxiu de la Revista TOT Cerdanyola.

Tot i l’existència i de les barraques arreu de la localitat, com al barri de Can Xarau o Monflorit, el municipi cerdanyolenc també va veure augmentat de forma exponencial la seva superfície edificable construint edificis d’habitatges que formaven barris amb una alta densitat de població, formats sense cap tipus de planificació i una greu manca de serveis bàsics. Aquesta gran concentració obrera i les nefastes condicions de vida que compartien,

⁸⁴ MAGRINYÀ PANADES, L. (2017). L’altra Barcelona. La perspectiva urbanística i social de la ciutat de les barraques. Article no publicat. Universitat de Barcelona.

*“van facilitar l’aparició d’organitzacions sindicals i polítiques clandestines fortes i molt actives en la seva lluita per la millora a tots els nivells d’aquesta massa de treballadors.”*⁸⁵

L’arribada massiva d’immigració del sud d’Espanya i l’augment de població de gairebé el triple en només deu anys, va ser causada per l’establiment de diferents indústries a la localitat. A banda de l’empresa Uralita, dedicada a la fabricació de plaques de fibrociment per a la construcció, que ja es trobava al municipi des de l’any 1907, van ser de gran rellevància l’empresa química Aiscondel, que va funcionar com el major pol d’atracció de nouvinguts, Riviere o Joresa. A més a més, també es van anar incorporant al teixit industrial de la ciutat d’altres més petites com Alday, Fusal o Aicar⁸⁶.

En el present treball, tractaré de forma més extensa l’empresa Aiscondel ja que, a demés de ser la que ocupava a més treballadors, va ésser també en la que hi va haver més conflictivitat laboral i on els treballadors estaven dotats d’una consciència de classe molt elevada, gestionant fins i tot la seva pròpia Comissió Obrera. Malgrat tot, també trobarem mencionades en el treball altres empreses, com la Uralita, ja que sovint les vagues s’estenien més enllà de l’àmbit purament empresarial a través de les vagues de solidaritat o d’aquelles que s’emmarcaven en un procés de negociació d’un conveni col·lectiu sectorial o provincial.

Fàbrica Aiscondel a l’any 1974

⁸⁵ NEGREIRA, J. (2004). *Cerdanyola, el camí cap a la democràcia. Moviment obrer i lluita antifranquista (1966-1976)*. Barcelona. Ajuntament de Cerdanyola.

⁸⁶ *Ibidem*

Les causes que generaren els conflictes laborals, van anar mutant durant els anys. A principis dels 60, amb un moviment obrer poc organitzat, les reivindicacions van ser en la seva immensa majoria, de caire laboral (tot i que també es van donar vagues de solidaritat).

Més tard, amb l'aparició de les CCOO, malgrat que les vagues es donaven inicialment per causes econòmiques, en molts casos sobrepassaven l'estrictament laboral, adquirint un tarannà polític contra la dictadura i reclamant el dret a la llibertat sindical o de vaga ja que la classe treballadora va començar a adonar-se'n que, en el marc de la legalitat franquista, no hi havia els mitjans ni la llibertat de defensar els seus interessos. Finalment, ja als anys 70, amb el moviment obrer molt poderós, ja considerat com el màxim exponent de l'oposició al règim franquista, els conflictes cada vegada més nombrosos, van resultar una eina de lluita antifranquista i per tant, sovint amb un caràcter purament polític.

Cerdanyola no va ésser una excepció en aquesta evolució de les vagues. Per tant, a efectes d'una major comprensió de les pròpies reivindicacions, separarem en dos períodes les vagues que es van generar a Cerdanyola del Vallès. Primerament, entre els anys 1960 i 1970 i finalment, entre el 1970 i el 1976.

6.2 La conflictivitat laboral entre els anys 1960 i 1970

La primera gran reivindicació a Cerdanyola, va venir per part de l'empresa Aiscondel, al mes de maig de l'any 1962. Aquesta va ser causada per la declaració de l'Estat d'Excepció a Astúries i en solidaritat amb els obrers afectats per la repressió del règim franquista. Aiscondel, va reaccionar amb els primers acomiadaments, acusats d'anarquistes. Tot i així, aquest va resultar un moviment gens polititzat i organitzat, ja que les formacions sindicals i polítiques clandestines es trobaven en plena formació.⁸⁷

A l'any 1964, la Comissió Obrera de d'Aiscondel, recentment constituïda, va llençar una mena de fulla de ruta amb les peticions reivindicacions que considerava legítimes. Tot i que la majoria d'aquestes tenien un caràcter laboral com "*más tiempo para comer*", "*aumento real del salario base*", "*reducción del horario de trabajo de 12 a 8 horas*", etc, també es va incloure una reivindicació política: "*respeto a nuestra dignidad, libertad*

⁸⁷ NEGREIRA, J. (2004). *Cerdanyola, el camí cap a la democràcia. Moviment obrer i lluita antifranquisme (1966-1976)*. Barcelona. Ajuntament de Cerdanyola.

sindical y derecho a huelga".⁸⁸ Veiem com durant aquests anys, el que impulsava les accions col·lectives eren les motivacions laborals i econòmiques, amb una certa menció a la reclamació de drets i llibertats, tot i que molt general i més aviat formal.

Avançant en el temps, a principis de l'any 1967, es va donar a l'Aiscondel una vaga de gran importància per la millora de les condicions de la plantilla, que comptava ja amb uns 1000 treballadors. En el context de la negociació d'un nou conveni col·lectiu, el nou jurat d'empresa, constituït a partir de les eleccions sindicals de 1966 i amb una majoria de membres de les CCOO va reclamar l'augment de la retribució de les hores extres en un 75%⁸⁹ així com també va presentar un informe del cost de vida bàsic d'una família treballadora⁹⁰. Les hores extraordinàries es venien pagant a un preu inferior de les normals. Els treballadors de l'Aiscondel realitzaven 12 hores diàries, 8 hores de la jornada habitual i 4 d'hores extres.

Davant la negativa de l'empresa a augmentar la retribució d'aquestes, la totalitat de la plantilla va recórrer a la vaga indefinida d'hores extres. La vaga va durar 14 dies, entre el 3 de gener de 1967 i el 17. A causa d'aquesta aturada, es va firmar el nou Conveni que recollia una jornada màxima de 8 hores així com millores salarials.

Podem observar com aquesta vaga va resultar de caire estrictament laboral, on els obrers en el seu conjunt manifestaven la necessitat d'un augment de les seves retribucions salarials per millorar les seves condicions de vida i la de les seves famílies. De moment, el component polític de lluita antifranquista no havia aparegut o almenys no havia suposat el nexa d'unió entre tota la classe obrera, com si ho era fins ara la possibilitat de obtenir millores de caire laboral o dignificar les seves condicions de vida.

6.3 La conflictivitat laboral entre els anys 1970 i 1975

La primera acció col·lectiva d'aquest període de rellevància es va donar el 2 de novembre de 1971, també a la fàbrica Aiscondel. Tal i com informa la "La voz del partido" (òrgan del comitè de zona del Vallès del PSUC), a finals d'octubre, els treballadors van presentar les seves reivindicacions de cara a la firma del nou conveni col·lectiu que es resumien en l'increment salarial a 3000 pessetes i l'avanç de la negociació del conveni. A causa de

⁸⁸ MARTOS CARPENA, R. Societat i lluita antifranquista a l'Àrea Metropolitana de Barcelona: el cas Ripollet-Cerdanyola. Tesis doctoral no publicada. UAB

⁸⁹ *Treball*. Òrgan Central del P.S.U de Catalunya. N° 282, Barcelona, Gener de 1967

⁹⁰ La Vanguardia Española. 5/1/1967

l'absència de resposta per part de l'empresa, durant la setmana del 25 d'octubre van emprendre un seguit de mesures de pressió, com el boicot al menjador o la celebració d'assemblees al centre de treball, on van assistir més de 1000 treballadors. Finalment, el dia 2 de novembre l'empresa es pronuncià, però els treballadors de l'Aiscondel van mostrar la seva disconformitat convocant una vaga parcial d'una hora, que van secundar els treballadors de tots tres torns. Al dia següent, la duració de la vaga es va augmentar fins a dues hores. Finalment, l'empresa va avançar la negociació del conveni col·lectiu, però no va satisfer les pretensions salarials dels treballadors.

Tot i que aquesta vaga es va centrar en reivindicacions econòmiques, el moviment obrer durant els 70 a Cerdanyola va assolir un alt grau de politització, consciència de classe i compromís amb la lluita antifranquista., com veurem més endavant Per exemple, en el primer número del butlletí informatiu que va imprimir la Comissió Obrera de l'Aiscondel a l'any 1972, *El amanecer obrero*, deia a la seva primera entrada: “*Los obreros de AISCONDEL S.A. en la primera hoja informativa. saludamos a todas las fuerzas que luchan contra las injusticias franquistas y por una autentica Democracia,*”⁹¹

A mesura que van avançant els anys, el moviment obrer va trobant indissolubles les reclamacions i reivindicacions laborals amb la necessitat de llibertats i d'un nou règim polític per a promocionar els seus interessos com a classe.

La primavera de 1973: La vaga general de Cerdanyola

La vaga general de 1973 va ésser el conflicte més transcendental de la lluita antifranquista i el moviment obrer a Cerdanyola, tot i que també es va estendre a la localitat veïna de Ripollet. A més a més, les conseqüències d'aquesta van desencadenar un seguit de mobilitzacions i vagues de solidaritat arreu de la comarca.

El 3 d'abril de 1973, l'obrer Manuel Fernández Márquez, treballador de COPISA, va ésser assassinat a Sant Adrià del Besòs a mans de la policia franquista repressora, coneguda a la època com els “grisos”.

⁹¹ Amanecer Obrero, órgano de los obreros de Aiscondel. Abril 1972

PARO GENERAL en SARDANYOLA-RIPOLLET contra el asesinato de M. Fernandez Marquez

☆ El paro general en Sardanyola el 6 de Abril, la gran manifestación popular del domingo día 8 después del funeral y el paro general en Ripollet el día 9, son junto a la huelga de Sintermetal y Aiscondel con el paro general del Martes 22 de Mayo los hechos más importantes que hemos hecho en el Vallés en los últimos 35 años.

El Martes día 3 es asesinado el compañero de COPISA. Miércoles y Jueves hay asambleas y paros en varias empresas de la comarca, Condiesel, Aicar, Meler, Aiscondel, Sintermetal, Redosa y el Instituto de Moncada. El día 6, ante la llamada de los Sectores de Comisiones Obreras a realizar una Jornada General de Lucha ese mismo día, los trabajadores de Meler paran y salen a parar a las otras empresas. En pocas horas arrastran por donde pasan a todas las empresas, talleres y obras (Joresa, Aldai, Fusesel, Talleres Columbia, Ribot, Truyol, Indecasa). A los gritos de "Han matado un obrero", "Compañeros unidad", "Policía asesina", se van sumando las empresas (Aycar, Talleres Virgili, Estampados Meridiana, Grace). Al llegar a la puerta de Aiscondel son más de 4.000 trabajadores en manifestación, seguidos en su trayecto por dos helicópteros de la policía. Los trabajadores de Aiscondel tardan en salir a la calle y cuando lo hacen llegan centenares de policías que cargan contra la manifestación.

Hay un detenido que es soltado inmediatamente. Por la tarde hay una concentración en las Fontetas de más de 2.000 personas. Hay paro con manifestación en el Instituto de Moncada y en Contadores de Montornés.

En Meler y Aicar se realizan asambleas amenazando con el paro si no son puestos en libertad unos compañeros detenidos el miércoles. Al cabo de unas horas los sueltan. El sábado hay paro total en Sintermetal y paros en Uralita, Jaeger, Trilla y Mir Miró.

gran manifestación popular

Extracció del butlletí clandestí "Avance", nº9, Julio 73

El día 6 d'abril, sota la cridada de CCOO, es va organitzar a Cerdanyola i Ripollet una jornada general de lluita contra la repressió del règim franquista. Els treballadors d'Aiscondel van gestar la matinada del 5 al 6, mitjançant assemblea, una aturada massiva de la fàbrica i de la ciutat en general. Pel matí, els treballadors de l'empresa Meler s'aturen també i es llancen al carrer direcció la fàbrica Aiscondel. Pel camí, es van afegint centenars de treballadors d'empreses ubicades a Cerdanyola, escridassant "Han matado a un obrero" o "policía asesina"⁹². Quan arriben a les portes de Aiscondel, sumen més de 4.000 obrers, escoltats en tot moment per dos helicòpters de la policia. Els treballadors d'Aiscondel com ja havien acordat la nit d'abans, surten del centre de treball i se sumen al piquet.

El gran piquet, seguia recurrent els carrers del municipi i totes les empreses i es dirigí cap a la Uralita, que comptava amb 1.110 treballadors. Després de algunes desavinences per la negativa dels treballadors de l'Uralita a parar a causa de la pressió dels encarregats, finalment aquests es van sumar. De nou, es van dirigir a Aiscondel per treure als treballadors d'altres torns que, igualment parats, encara es trobaven a dins de la fàbrica.

Seguidament, es van dirigir al centre de la ciutat, a la plaça de l'Ajuntament, "*Al paso del piquete por las calles se les unían mas gentes que salían de sus casas. Los dueños de*

⁹² Revista clandestina "Avance", nº9, Julio 73. Sectores de CCOO y barrios del Vallés.

*algunos bares invitaban a los huelguistas, les daban ánimos y los decían: " hoy no cobramos a los que están en huelga".*⁹³. A l'arribada a l'Ajuntament, ja comptaven 7.000 i un gran nombre de "grisos" els estaven esperant, *"el pueblo vibraba"*⁹⁴

En aquell moment, va començar la violència i l'acció repressiva de la policia franquista, tal i com es redacta a l'informatiu clandestí Informaciones Obreras de 16 d'abril de 1973 (nº99):

"Los "grises" atacaron la manifestación per la cola. La táctica ara sembrar el descorden on los manifestantes, machacar a placer y hacer detenciones. Pero la cosa les salió mal, pues la cabeza reaccionó hacia donde estaban los "grises". Estos golpeaban sin piedad a mujeres y jóvenes de certa ociad. Los helicópteros velaban muy raso y llegaban "grises" y mas "grises". Y al final la desbandada. Grupos de manifestantes que corrían en todas dircccicnes, unos que so metían en el río y so defendían de los ataques r!c los "grises" a pedradas, otros grupos so dirigían hacia la Fonteta, otros hacia la parte de Cerdanyola llamada Sierra Parera. Los helicópteros orientaban los "grises" hacia donde se encentraban las grupos mas numerosos de manifestantes. Se habían producido bastantes heridos. A un "gris" le lanzaron al río por un puente. En Sierra Parera quedaron cercadas unos 3.000 manifestantes. So rompió como se pudo slcerce de los "grises". A pedradas y a brazo partido, cuerpo a cuerpo, la gente escapaba cerno podia".

Més tard, uns 1.500 alumnes de la UAB, es van dirigir a peu per tal de fer costat als manifestants en la seva lluita contra els grisos. A prop del mig dia, Cerdanyola ja era un camp de batalla, *"no había calle sin un confrontamiento con los grises"*⁹⁵

Davant l'arribada massiva de més grisos, els manifestants van decidir desconvocar la protesta i retrobar-se a les sis de la tarda a la "Fonteta" per a la realització d'una mobilització sense precedents que recorregués la ciutat de Cerdanyola. Arribada l'hora, més de 10.000 manifestants es van concentrar i van començar la mobilització arreu de la ciutat davant la mirada impotent de la Guardia Civil, incapaç de contenir la gran massa de gent.

Aquesta vaga va ésser de gran transcendència i marcà un abans i un després a la lluita contra la dictadura a la zona. Va resultar ser estrictament política, contra la repressió franquista que havia causat la mort d'un altre obrer. Podem extreure com la pròpia violència de l'Estat

⁹³ *Informaciones obreras. Nº99. Barcelona, 16 de abril de 1973.*

⁹⁴ *Ibidem*

⁹⁵ *Ibidem*

Franquista va fer que les classes populars prenguessin més consciència del seu poder i augmentessin la seva oposició al règim A més a més, es van incloure noves formes de reivindicació, com les manifestacions massives populars, que resultaven de gran utilitat per “sensibilitzar a la població i que aquesta participi a la lluita”⁹⁶

Totes aquestes lluites, però, van tenir unes greus conseqüències pels activistes sindicals amb l'acomiadament de setanta treballadors de l'Aiscondel, cinquanta a l'Uralita i més de 30 a Meler.

A més a més, noves accions i conflictes derivats de la vaga general de 1973 es van estendre durant setmanes. Algunes de les empreses més importants de Ripollet, com Sintermetal, que no es van sumar durant el 6 d'abril, van acordar aturades totals o parcials pel dia 9 d'abril. Quan es van disposar a incorporar-se a la feina al dia següent es van trobar amb l'empresa tancada i el comiat de tota la plantilla en represàlia per sumar-se a la vaga solidària. Finalment s'aconsegueix la readmissió dels treballadors.

Tot i així, després de les jornades d'aturades generalitzades i manifestacions arreu de la zona, afirma el butlletí *Avance* (juliol 73), que el 15 de maig, a patronal juntament amb Governació Civil, acorden un pla per acomiadar als treballadors més combatius de cada empresa. En conseqüència, un treballador de Sintermetal és acomiadat. Sintermetal i d'altres empreses de Ripollet acorden unes jornades d'aturades generals.

A la mateixa vegada, el 21 de maig, a l'empresa cerdanyolenca Aiscondel, els treballadors i el jurat d'empresa acorden exigir a l'empresa el pagament a tots els treballadors dels augmentos salarials que s'havien concedit a administratius i tècnics. Davant la negativa de la direcció, aquella mateixa nit comencen les aturades parcials a la fàbrica. Al dia següent, els treballadors del torn de matí, s'agrupen en assemblea amb els de nit, sota l'atenta vigilància de la Guardia civil i els “grisos” que ja s'agrupava envoltant la fàbrica, “*Fuera hay ya unos 300-entre-guardia civiles y grises, dan 10 minutos a los trabajadores para ponerse a trabajar o salir de la fàbrica*”⁹⁷ S'escolten crits en solidaritat amb les aturades dels treballadors de Ripollet i contra l'assassinat a mans de la policia del treballador Manuel Fernández.. Les mobilitzacions, sota el pretext de la reclamació salarial, esdevenien clarament polítiques, contra la repressió i violència del règim i eren una continuació de les manifestacions del passat mes d'abril . Tal i com s'estableix a *Informaciones Obreras* (nº108) del 27 de maig: “*Uno lucha que no ha terminado, una lucha que es continuación*

⁹⁶ Revista clandestina “Avance”, nº9, Julio 73. Sectores de CCOO y barrios del Vallés.

⁹⁷ *Informaciones Obrera*. Nº 109. Aiscondel en lucha – paro general en la zona 25 de mayo. Barcelona, 27 de mayo de 1973

del ininterrumpido combote de la clase obrera de Cataluña desde el asesinato de MANUEL FERNANDEZ MÁRQUEZ en el Besos”

El dia 23 de maig, els treballadors estan decidits a seguir amb la lluita, però la policia segueix rodejant la fàbrica i impedit que els treballadors s'agrupin en assemblea, pel que es trasllada la totalitat de la plantilla al mercat de Ripollet: *“Allí, en medio de la gente, explicando a la voz su lucha al pueblo, se reune y hacen assemblea. Se toman decisiones 1) IR CADA DIA A LA PUERTA DE LA FABRICA POR LA MAÑANA, 2) FORMAR PIQUETES CON TODOS LOS TRABAJADORES, NOMBRAR, RESPONSABLES DE PIQUETES QUE~PUEDAN REUNIRSE EN REPRESENTACIÓN DE SUS COMPAÑEROS Y DECIDIR SOBRE LA MARCHA LA ACCIÓN. Acude también la policia al mercadillo, se dispersan los trabajadores. Hay dos detenidos (trabajadores^de AISCONDEL) que luego salen en libertad.”*

Al matí següent, dia 24, els treballadors del torn de matí es reuneixen en assemblea a la fàbrica però un gran número de “grisos” i Guàrdies Civils “irrumphen sobre la asamblea, entran en la fabrica dando galpes, culatazos. Los trabajadores oponen resistencia,-pero ante el gran numero de policías deben retirarse. Hay bastantes trabajadores contusionados, heridos”. Es comunica l'acomiadament d'un treballador, el lock-out de l'empresa i la suspensió d'ocupació i sou durant un total de 5 dies a tota la plantilla (1235 treballadors) fins al dilluns 28 de maig, així com també s'amenaça a obrir expedients disciplinaris als càrrecs representatius sindicals⁹⁸. Davant el tancament de l'empresa i la forta presència policial a la ciutat, decideixen reunir-se al campus de la UAB, on acorden definitivament convocar la vaga general a la zona Cerdanyola-Ripollet.

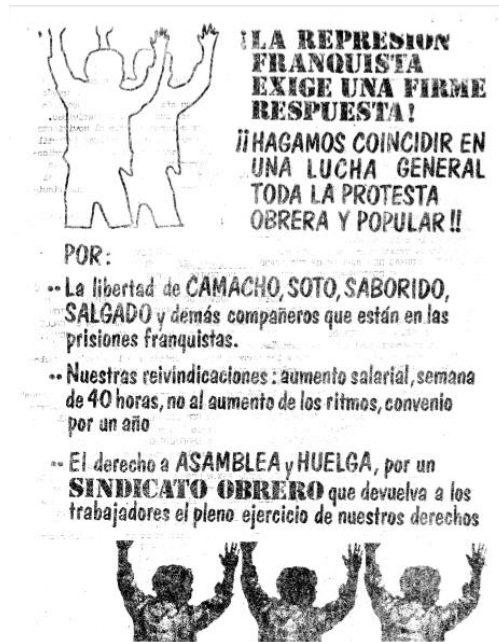
L'endemà dia 25, tant Cerdanyola com Ripollet van quedar totalment aturades, tot i que sense massives concentracions ni manifestacions a causa de la forta presència de les forces repressives franquistes. Com a resposta, a Aiscondel es van produir nous comiats i sancions.⁹⁹

A partir de la vaga general de 1973 a Cerdanyola-Ripollet i els conflictes que es van generar després, el moviment obrer de la zona va esdevenir més combatiu amb el règim, compatibilitzant les demandes laborals amb la lluita per la democràcia. El règim era cada

⁹⁸ La Vanguardia Española. Edición 25 de mayo de 1973, página 35

⁹⁹ NEGREIRA, J. (2004). *Cerdanyola: el camí cap a la democràcia: Moviment obrer i lluita antifranquista*. Servei de Publicacions UAB

vegada més repressiu amb els vaguistes i manifestants i la classe obrera era conscient de que calia superar el règim franquista per tal d'assolir els seus drets i llibertats.

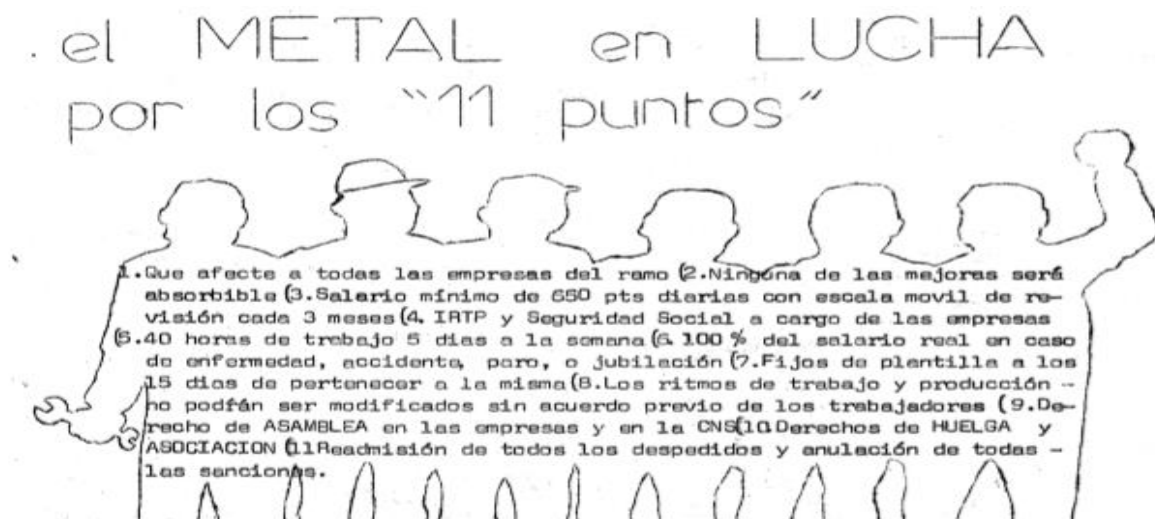
Butlletí clandestí "Avance", n^o9, Julio 73 b

Entre 1974 i 1976 es van produir a la vila diverses aturades, vagues i manifestacions. Com era costum, començaven amb reivindicacions de caire laboral en els processos de negociació col·lectiva i derivaven en moviments de solidaritat després de les mesures repressives de la patronal.

També, les forces policials actuaven cada vegada amb més violència i contra els dirigents sindicalistes opositors. Aquesta repressió institucional, va fer que les demandes polítiques i contra el règim agafessin cada vegada més pes dins del moviment obrer.

Mobilitzacions al sector del metall a l'any 1974

Al 1974, podríem destacar les mobilitzacions del sector del metal a causa de la firma del nou conveni col·lectiu. Per a l'aprobació d'aquest es reclamaven bàsicament onze punts, recollits al diari "Avance" nº12 de juliol de 1974, òrgan de difusió de les CCOO del sector del metal de Cerdanyola- Ripollet:

En aquest mateix número del diari "Avance", podem trobar manifestacions que expressen de forma molt clara l'alt grau de politització i oposició al règim franquista que gaudia ja el moviment obrer al 1974:

"Constantemente los burgueses, su gobierno y su CNS (sindicat vertical) nos están diciendo que los trabajadores no nos interesa y no debemos hacer política, que como máximo debemos ocuparnos de nuestras necesidades económicas. Pero cuando la dictadura franquista nos manda la policía a reprimir nuestra lucha.... PORQUE NO TENEMOS LA LIBERTAD DE HUELGA... ¡Esto es político! O cuando el gobierno congela los salarios y fomenta la subida de los precios...¡Esto es político!

Por eso a los trabajadores NOS INTERESA intervenir en lo político, conseguir unos derechos con los que podamos defender mejor nuestros intereses, mejorar nuestras condiciones de vida. Y más ahora que se prepara el cambio de la dictadura franquista a la dictadura monárquica y que la burguesía intenta hacerlo sin que intervenga el pueblo para que nuestros derechos no sean tenidos en cuenta.

Por eso ahora debemos exigir con más fuerza que nunca el fin de la dictadura y un régimen que garantice nuestros derechos de ASAMBLEA, HUELGA Y SINDICATO DE CLASE"

Seguint amb les mobilitzacions del sector del metall de 1974 entorn a la negociació del nou conveni, el dia 8 d'agost es va acordar una jornada d'aturada total i va ésser secundada per Aiscondel, Aicar o Meler. Aquesta última empresa, esdevindrà durant les reivindicacions de 1974 l'actor principal de la lluita obrera al municipi, tot i només comptar amb cent vuitanta treballadors.

A finals del mes de setembre, també es van produir aturades durant tensions derivades de la negociació del conveni col·lectiu d'àmbit comarcal. L'empresa, va respondre amb l'acomiadament de vuit treballadors.¹⁰⁰ Com a resposta, l'aturada es va allargar fins el 11 d'octubre generant també aturades de solidaritat arreu del municipi. Finalment l'empresa va readmetre als 8 treballadors canviant l'acomiadament per una sanció de sou i feina.¹⁰¹

La mort dels últims afusellats per la dictadura

El 27 de setembre de 1975, dos membres d'ETA i tres del FRAP¹⁰², van ésser afusellats en aplicació de la llei antiterrorista. La firma de les sentències de mort va provocar una repulsa de molts països democràtics. El Vaticà, per exemple, va retirar la seva ambaixada a l'Estat Espanyol i a Lisboa uns tres mil manifestants van assaltar l'ambaixada espanyola.¹⁰³

Un dels acusats, el membre d'ETA Juan Paredes Manot "Txiki", va ésser assassinat a Cerdanyola, al Cementiri de Collserola. A la vila, es va celebrar una homilia i una manifestació va recórrer la ciutat com a protesta per les execucions. Molts dels manifestants també es van reunir al bosc de Collserola en el moment de l'execució i fins i tot, van arribar a escoltar els trets¹⁰⁴

¹⁰⁰ Luchas obreras nº39 (Butlletí informatiu de CCOO a Catalunya)

¹⁰¹ LÓPEZ DIAZ, V. (2016). La conflictividad laboral en el área metropolitana de Barcelona. (1961-1975). Departament d'història moderna i contemporània de la UAB.

¹⁰² El FRAP va ser una organització armada d'extrema esquerra creada a l'any 1973 que va intentar derrocar el règim franquista a través de les accions violentes contra membres de la policia política i Guàrdies Civils.

¹⁰³ NEGREIRA, J. (2004). Cerdanyola: el camí cap a la democràcia: Moviment obrer i lluita antifranquista. Servei de Publicacions UAB

¹⁰⁴ *Ibidem*

7. CONCLUSIONS

1. Podem observar com el règim franquista va anar evolucionant en el seu tractament jurídic sobre la vaga. En l'etapa autàrquica, influenciat per l'ideari nacional-sindicalista, es va negar l'existència d'interessos contraposats entre els treballadors i el capital i per tant, es va desproveir a la classe obrera de qualsevol mecanisme o dret per tal reivindicar els seus interessos, aglutinant a tots els "productors" en una organització sindical única de caràcter vertical, la Organización Sindical Española. La vaga va estar regulada penalment com a delictes de sedició i qualsevol indicatiu d'oposició política, rebia una greu repressió. A més a més, no oblidem que l'Estat es trobava en un període de post-guerra amb una pobresa generalitzada. Tot això va fer que el moviment obrer es trobés totalment desorganitzat i els conflictes col·lectius durant aquesta etapa resultaren anecdòtics i amb demandes purament laborals o econòmiques.

2. A l'any 1959, el règim es va veure obligat a formular una profunda reforma econòmica encaminada a l'apertura a l'exterior de l'economia que va suposar la industrialització de l'Estat, amb l'anomenat Pla d'Estabilització. També, es va produir una modernització de les relacions laborals amb l'establiment de la negociació col·lectiva a través de la Llei de Convenis Col·lectius i Sindicals de 1958 i un relaxament en el tractament penal de les vagues i els conflictes col·lectius. Es va despenalitzar la vaga que tingués connotacions estrictament laborals i es va introduir un element subjectiu al delictes de sedició, la intenció d'alterar l'ordre públic i atemptar contra la seguretat de l'Estat.

3. Tot i que el sindicat vertical seguia reunint a treballadors i empresaris, per primer cop es va reconèixer l'existència d'interessos diversos entre els "productors". A partir d'aquí, a l'etapa tecnòcrata, el moviment obrer opositor va ser capaç d'aprofitar les vies legals per reivindicar els seus drets, aconseguint càrrecs de representació sindical, recuperant així la seva capacitat organitzativa i de lluita, sobre tot a través de un moviment sindical i polític de nova formació: les CCOO. Dins del pretext de la negociació col·lectiva, el nou moviment obrer, a banda de les demandes purament econòmiques, va anar introduint durant aquesta etapa, i sobretot durant els anys 70 reivindicacions de tipus política. La classe treballadora, conscient de que per defensar els seus interessos era necessària l'arribada de la democràcia que reconegués els seus drets i llibertats, es va convertir als últims anys en l'actor principal de l'oposició sociopolítica al règim.

4. Pel que fa a les manifestacions del dret de vaga a Cerdanyola del Vallès, podem extreure bàsicament l'evolució de la conflictivitat laboral durant el període estudiat, tant en el seu nombre, com en la seva connotació. Als anys 60, les reivindicacions van estar encaminades gairebé de forma exclusiva a aconseguir millores en l'àmbit laboral o en el conveni col·lectiu i les vagues es limitaven a la pròpia empresa.

Als anys 70, es van multiplicar de forma exponencial els conflictes col·lectius. Aquests sovint començaven en demandes econòmiques però ràpidament esdevenien polítiques, reclamant el reconeixement de drets com el de llibertat sindical, reunió o manifestació. El règim franquista, conscient del poder i capacitat d'organització del moviment obrer actuava cada vegada amb més violència i repressió. Aquest fet, va fer que la classe obrera forges una identitat col·lectiva i es desencadenessin múltiples vagues en solidaritat amb altres empreses del municipi o contra actes perjudicials pels treballadors. Per exemple, l'assassinat per part de la policia d'un treballador de Sant Adrià del Besòs, va provocar a la primavera del 1973 la major mobilització obrera a Cerdanyola, amb aturades generalitzades i manifestacions massives durant setmanes.

A nivell personal, m'ha semblat molt interessant com els treballadors, en aquest cas a Cerdanyola, eren capaços de mobilitzar-se contínuament i massivament no només pels seus propis drets, sinó també en solidaritat amb els de tota la classe obrera, cometent actes totalment il·legals en aquella època en nom de la llibertat i la democràcia.

5. Finalment, voldria destacar com el present treball ha hagut de patir diverses modificacions des del seu plantejament a causa de la situació de pandèmia mundial que està travessant el nostre país i gran part d'Europa, provocada pel virus de la COVID-19. Inicialment, la part de recerca històrica sobre la conflictivitat laboral a Cerdanyola anava a tenir un major pes dins de l'estructura del treball.

A causa del tancament de tots els espais i les institucions públiques, no m'ha estat possible acudir als arxius històrics municipal o provincial, així com tampoc he pogut recopilar informació provinent de les biblioteques físiques dels diversos sindicats que operaven a l'època investigada, com per exemple la de CCOO. Tot i que he pogut trobar informació a hemeroteques o arxius virtuals, la majoria de documents de l'època no es troben digitalitzats i per tant, no he estat capaç de realitzar una recerca tan exhaustiva com hagués desitjat i com estava plantejada en un inici.

8. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BABIANO MORA, J. (2005). ¿Perspectivas globales vs. enfoques locales? Notas sobre el trabajo y los trabajadores en el franquismo. *Las escalas del pasado*, 111-124.
- BENGOCHEA, M. (2018). La vaga de la Canadenca i el locaut patronal. *Arraona: revista d'història*.
- BERNAL GARCÍA, F. (2010). El sindicalismo vertical: burocracia, control laboral y representación de intereses en la España franquista, 1936-1951. *Centro de Estudios Políticos y Constitucionales*.
- BORGES SANTOS, P. (2015). Construyendo el Estado Corporativo. *Revista de la Facultad de geografía e historia de la UNED*. N° 27.
- CARMONA SOTO, A. (2006). No todo fue igual: cambios en las relaciones laborales, trabajo y nivel de vida de los españoles, 1958-1975. *Pasado y memoria*. N°5, 15-43.
- CATALÁN, J. (2002). Ayer. *Naturaleza y conflicto social*. N° 46, 263-283.
- CHAMOCHO, M. (2013). Introducción jurídica a la historia de las relaciones de trabajo. *El sistema de las relaciones laborales durante el franquismo*, 207-226.
- DOMÈNECH, X. (2003). La otra cara del milagro español. Clase obrera y movimiento obrero en los años del desarrollismo. *Historia contemporánea*. N°26, 91-112 .
- GAGO VAQUERO, F. (2014). Evolución de la conflictividad laboral en el franquismo y la transición según los datos del Ministerio de Trabajo . *Tiempo y sociedad*. n°17, 53-153.
- GALLEGO, L. (2018). El barraquismo en la ciudad de Barcelona durante el franquismo. Primeras aproximaciones a una domesticidad desde los márgenes. *Revista ArkeoGazte Aldizkaria*. n°8, 239-258.
- GARCÍA NOTARIO, M. (2009). La emigración de Andalucía en los años sesenta y setenta. *Innovación y experiencias educativas*.
- Guerra Civil. (2009). En M. M. A, *Ideología y lenguaje en las leyes laborales de España: 1873-2009* (págs. 169-217).

- LÓPEZ DIAZ, V. (2016). *La conflictividad laboral en el área metropolitana de Barcelona (1961-1975)*. Departament d'història moderna i contemporània de la UAB.
- LUQUE BALBOA, D. (2010). La forma de las huelgas en España. *Política y sociedad*, 50, nº1, 235-268.
- MARINELLO BONNEFOY, J. (2014). *Sindicalismo y violencia en Catalunya 1902-1919*. Tesis doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.
- MARTÍNEZ ALIER, J. (1978). Notas sobre el franquismo. *Papers: revista de sociologia*, 27-51.
- MARTOS CARPENA, R. (s.f.). *Societat i lluita antifranquista a l'Àrea Metropolitana de Barcelona: el cas de Ripollet-Cerdanyola*. Tesis doctoral no publicada. UAB.
- MORENO, J. (2016) Una cronología de CCOO durante el Franquismo
- NEGREIRA, J. (2004). *Cerdanyola: el camí cap a la democràcia: Moviment obrer i lluita antifranquista*. Servei de Publicacions UAB.
- PENEDÈS, M. (2017). *L'altra Barcelona. La perspectiva urbanística i social de la ciutat de les barraques*. Article no publicat. Universitat de Barcelona.
- SANCHEZ RECIO, G. (2002). El sindicato vertical como instrumento político y económico del régimen franquista. *Pasado y memoria*. Nº1, 19-32.
- SAZ, I. (1999). El primer franquismo. *Ayer*. Nº36, 201-221.
- SOTO CARMONA, A. (1998). Huelgas en el franquismo: Causas laborales - consecuencias políticas. *Historia Social. Franquismo*. Nº30, 39-61.
- SOTO CARMONA, A. (2006). No todo fue igual: cambios en las relaciones laborales, trabajo y nivel de vida de los españoles. *Pasado y memoria*. Nº5 , 15-43.
- VALDÉS MUÑO, D. (2014) “La amnistía laboral en la jurisprudencia del Tribunal Supremo” *IusLabor* 3/2014,
- YSÀS, P. (2007). ¿Una sociedad pasiva? Actitudes, activismo y conflictividad social en el franquismo tardío. *Ayer*. Nº68, 31-57.
- YSÀS, P. (2008). El movimiento obrero durante el franquismo: de la resistencia a la movilización (1940-1975). *Cuadernos de historia contemporánea*. Nº30, 165-184.

FONTS DOCUMENTALS DIGITALS I HEMEROTEQUES

- Col·lecció de premsa clandestina. UAB. Servei de biblioteques
<http://mdc.csuc.cat/cdm/landingpage/collection/premsapolc>
- Memòria Digital de Catalunya
<http://mdc1.csuc.cat/>
- Biblioteca virtual de premsa històrica. Premsa clandestina
<https://prensahistorica.mcu.es/clandestina/>
- Catàleg de premsa clandestina de la CGT
<http://cgtcatalunya.cat/memoriahistorica/cataleg/empresa.html>
- Biblioteca CCOO Catalunya
<https://biblioteca.ccoo.cat>
- Hemeroteca diari “La Vanguardia”
<https://www.lavanguardia.com/hemeroteca>
- Hemeroteca diari “ABC”
<https://www.abc.es/archivo/periodicos/>

